

HONISMERTETŐ LAP.

SZERKESZTI

RADNÓTI DEZSŐ.

ELŐFIZETÉSI ÁR 5 FRT. — TAGOK INGYEN KAPJÁK.

MEGJELENIK ÉVENKÉNT 12-SZER.

KIADJA
AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET.
KOLOZSVÁR.

—❖❖❖— Mondanivalók. —❖❖❖—

A tagdíjak befizetése. Közeledvén az év vége, tisztelettel kérjük tagtársainkat, sziveskedjenek hátralékos tagdíjaikat az egyesületnek mielőbb beküldeni. A legközelebb tartott választmányi gyűlés sajnálattal vette tudomásul, hogy 4—5 évről szóló hátralékosok is vannak, holott az egyesület kezdettől fogva pontosan küldi a tagdíj ellenében az *Erdély* folyóiratot

Kiadványaink. A *Székelyföld* című monográfia most van sajtó alatt. Rendkívül nagy késedelmet okozott az a körülmény, hogy a rajzok elkészítésével megbízott egyik festő kötelezettségének nem tett eleget és ezért a munka sem jelenhetett meg a kellő időben. Az egyesület a képeket más festők (Goró Lajos, Tull Ödön stb.) által mostmár elkészítettétvén, a nyomás folyamatban van. Az előfizetők a 2 frtért egy 20 ives olyan diszmunkát kapnak, mely páratlan a magyar monográfia irodalomban. A képekből és szövegből folyóiratunk már hozott mutatót. *A könyv bolti ára fűzve 3 frt 50 kr, diszkötésben 5 frt lesz.*

Képeink. A Goró Lajos által festett műlapokból kettő legközelebb kikerül a *Kosmo* műintézet sajtója alól. A két képet kilencz színben nyomják és kivitele a legművészebb. Az egyik kép a *Gyilkos tavat*, a másik a *Remetei sziklaszorost* ábrázolja. Mindkét kép birtokába tagjaink rendkívül kedvezménynyel juthatnak. Az erre vonatkozó feltételeket legközelebb kibocsátja az egyesület elnöksége.

Ásványvizeink. Az E. K. E. radna-borbereki Széchenyi- és dombháti Livia-forrásvizek forgalma napról-napra növekszik. Az egyesület Budapesten szervezett egy országos ásványvizek raktárt (Teréz-körut 3.), honnan ez ásványvizek az ország minden vidékére szállíttatnak. Külön raktárak vannak: *Zomborban* Weidinger A. S.-nél, *Kecskeméten* Gyenes S. és fainál, *Nagy-Kanisán* Strem és Klein cégénél, *Győr és viaékén* Freund A. fűszerkereskedésében, *Szentesen* Budai és Horváth cégénél, *Esztergomban* Leitgeb Jánosnál, *Vácson* Schmidt S. fűszerkereskedésében, *Rimaszombatban* Heusch Bertalannál, *Jánosiban* Krausz Simonnál, *Czepléden* ifj. Far kas Józsefnél; *Baján* Gludovátz Ferencz utódánál, *Szegszárdon* Ferdinánd Antal és fainál, *Kolozsvárt* Kónya Sándornál, *Sz.-Udvarhelyt* Riemer K. Gusztávnál, *Bethlenben* Polonyi Sándornál, *Kolozson* Kutsek Istvánnál, *Lekenczén* Fabritius Gidánál, *Miskolczon* Berzy Lászlónál, *Szombat helyen* Sattler Pálnál, Legáth testvéreknél és Feldmann Miksánál, *Ó-Becsén* Strasser Manóná és Mulik Sándornál, *Verseczen* Weifert G. A.-nál és Reinfeld S.-nél, *Nagy-Kikindán* Manojlovics B.-nél és Hesz Jánosnál.

Folyóiratunk. Az *Erdély* folyóirat folyó évi 1—2 kettős száma és a 3-ik szám teljesen elfogyott. A titkárság felkéri mindazokat, kik a folyó évben a tagok sorából kiléptek, hogy e számokat visszaküldeni sziveskedjenek. A megelőző évekről 3 frt beküldése ellenében teljes évfolyamok kaphatók a titkári hivatalban.

Turista-könyvtárunk. Az egyesület turista-könyvtárt szervezett. E könyvtár részére elfogad a titkárság mindenféle tudományos és szépirodalmi könyvet. Az adományokat a folyóirat borítékán közöljük.

Képeink. Az *Erdély* folyóirat részére elfogadunk mindenkitől tájképeket, néprajzi felvételeket stb. Ha tagjaink ilyen képekkel rendelkeznek, sziveskedjenek azokat a titkárságnak beküldeni.

Kárpát-Muzeum. A Kárpát-Muzeum tárgyait az E. K. E. elnöksége gyűjti már. E muzeumba helyezik el az ezeréves kiállításon levő egyesületi akvarell-képeket, néprajzi csoportképeket és menedékház mintákat. A Muzeumot gyarapítani lehet térképekkel, természeti ritkaságokkal, növényekkel, ásványokkal, kitömött állatokkal, madarakkal, képekkel, néprajzi öltözetekkel és általában mindennel a mi az erdélyi rész faunájára, flórájára, néprajzára vonatkozik. Az adományok nyilvánosan nyugtáztatnak.

A Fővárosi Lapok új nyomdája. Budapesti tudósítónk írja, hogy a Fővárosi Lapok, Porzolt Kálmán napilapja e héten nagy és örvendetes változáson ment át: annyira megerősödött immár, hogy átköltözhetett — saját nyomdájába. Mi magunk tudjuk legjobban, hogy milyen jelentős haladás ez egy lap életében s a közönségnek mekkora pártolása szükséges ahhoz, hogy egy újság nagy áldozatokkal berendezhesse a saját nyomdáját. A lap külső képe is rögtön megváltozik: betűi szebb vágásuak, papirosa jobb, nyomása tisztább lesz: a közönségnek egygyel több oka lesz, hogy annál jobban ragaszkodjék kedves lapjához. Örülünk ennek a hírek, hogy egy lap megizmosodásának, előrehaladásának ilyen fényes tanujelét adja, hogy a közönség is mindjobban kitünteti szeretetével s hogy azt a sovíniszta magyar politikát, melyet a lap programjával kitzűött s dicséretre méltó állhatatossággal hirdet, a nemzetnek mind nagyobb rétege ismeri el elsőrendű szükségnek. Porzolt Kálmán, a Fővárosi Lapok szerkesztője decz hó 1 től a maga tulajdonába vette a lapot, hogy annál függetlenebb, gondolkodóbb hirdetője legyen becsületes, szabad szólomondó, nemzeti politikájának. Nem mivelünk fölösleges dolgot, ha újra hangsúlyozzuk, hogy a Fővárosi Lapok tárczarovatában a legjelesebb magyar szépirok neveivel találkozunk s minden egyes rovatában az események hű és pontos krónikásai olyan előkelő, irodalmi hangon szólnak felénk, hogy igazán méltó arra a névre, a melyen mindenütt ismerik: a magyar uri családok lapja. Jegyezzük még fel azok számára, a kik a lapot talán nem ismerik eléggé, hogy a Fővárosi Lapok előfizetése negyed évre 3 frt 50 kr; s hogy mutatványszámokat mindenkinek szívesen küld a kiadóhivatal (Budapest, IV., Ferencziek-tere 4. sz.)

Udvarhelyvármegye hivatalos lapja: a «Székely-Udvarhely», mely 1897. január 1-én harmadik évfolyamába lép, az udvarhelyvármegyei községi és körjegyzők egylete s az általános tanító-egylet közlönye is lévén, hetenként nemcsak Udvarhelyvármegye minden községében, de az ország nagyobb városaiban is olvassák. Irodalmi színvonalon álló rendes rovatain kívül minden megyei pályázati, versenytárgyalási és közérdekű hirdetés e lapban jelenik meg s így nemcsak az udvarhelyvármegyeieknek, de bármely megyében érdekes olvasmányt nyújt. E lap minden hirdetés közlésére legalkalmasabb s nincs eset reá, hogy a siker elmaradjon; ezt bizonyítják az évszámos hirdetések is. Előfizetési ára negyedévre csak egy forint. Papok és tanítóknak egész évre 3 forint. A tanító-egylet tagjainak, valamint községi jegyzőknek egész évre 2 frt 50 kr. Előfizetéseket és hirdetések elfogad a «Székely-Udvarhely» kiadóhivatal Székely-Udvarhelyen, honnan mutatványszámok bárkinek ingyen és bérmentve küldetnek.

Karácsonyi Album. A «Magyar Hirlap» közönsége hozzá szokott már ahhoz, hogy olyan kará-

csonyi ajándékot kapjon, a melynek nemcsak napi érdekessége, hanem igazi belső becse is van. Ilyet ígért a «Magyar Hirlap» az idénre is, és most már idején valónak látja, hogy azok kíváncsiságát, a kik kedveskedésére rokonszenvvel számítanak, kielégítse. A «Magyar Hirlap» karácsonyi meglepetése egy gyönyörű tükör lesz, a melyben az összes ezredéves ünnepélyek hű képét látják majd az olvasók. Az egész album a millenáris nagyszabású ünnepségek érdekességeivel lesz tele, ugy a szöveg, mint az illusztrációk tekintetében. A mi a millenáris esztendőt feledhetlenné tette: mind meg lesz örökítve az albumban. Az album szövegét igazi belletristai tollal irták meg a «Magyar Hirlap»-nak leghivatottabb munkatársai; az illusztrációk pedig mind művészi kéztől valók. Ez az album valóságos történelmi ereklye lesz. A mai kor fiai kegyelettel mutogathatják sok-sok év múlva unokáiknak, a kik belőle ösmerhetik meg leginkább a mi ezredéves ünnepünk ragyogását. A «Magyar Hirlap» olvasóközönségének minden várakozását felülmulja majd ez a fényes karácsonyi ajándék. A ki 1 frt 20 krral előfizet a «Magyar Hirlapra» (Budapest, Honvéd-utca), díj és bélyegmentesen kapja meg e nagy albumot.

Előfizetési felhívást bocsátott ki Lakatos Károly a „Vadász-hit» című legújabb kötetére. A felhívás így hangzik:

Diána hiveihez!

Meglehetősen szegény vadászati szakirodalmunk mindezideig nélkülözi a mai vadásznemzedék egy részének érzékébe is átment régi vadászabonák, hiedelmek stb., szóval mindama dolgoknak gyűjteményes irodalmi összefoglalását, melyek részint a való és képzelet, részint pedig a természet feletti titokzatok szálaiból, ködképeiből összeszöve, a vadászhit különleges kultuszát alkotják.

E hiányt pótlandó, elhatároztam, régóta gyűjtögetett idevágó adataim alapján a magyar — inkább csak a régi — vadászhit Vadászhitét összefoglalva megírni azok számára, kik a nemes vadászsportnak nemcsak a gyakorlati, tehát egyoldalú, de szellemi részében is tudnak élvezetet találni.

A mű kiadását az ismert szegedi első műkiadó intézet tulajdonosa: Bába Sándor barátom vállalta magára, ki ugyis, mint a könyvkiadás terén elismert ambiciósus szakember s ugyis, mint Dianának régi igaz hive a tárgyszeretettől is ösztönözött — kellő biztosítékot nyújt ezek révén arra nézve, hogy a «Vadászhit» a legtetszetősebb s a modern izlésnek megfelelő kiállításban fog a magyar könyvpiac díszére válni.

Ezek után a vadászközönség pártfogásába és jóindulatába ajánlva ezen újabb vadászirodalmi zsenget, maradtam hazafias tisztelettel és vadász-üdvözlettel Lakatos Károly, a «Vadászhit» szerzője.

Gombos Ferencz Lyceum-nyomdája

Kolozsvárt, Bel- és Kültorda-utca sarkán

a legmodernebb betűfajokkal gazdagon felszerelve, bármily diszes kiállítás

KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT

úgy helyi, mint vidéki megrendelésre gyorsan és legjutányosabb árak mellett készit.

Tisztelettel

Gombos Ferencz Lyceum-nyomdája.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

„ERDÉLY”

1896-ik évi folyamata.

V-**IK ÉVFOLYAM.**

Szerkeszti: **Radnóti Dezső.**

Az »Erdély« nagy alakban, évente *számos képpel* külön műmellékletekkel jelenik meg.

Czélja az »Erdély«-nek megismertetni a közönséggel hazánk legszebb részét, az erdélyi részt. Ez a páratlan szépségű földrész eddig ismeretlen volt, a gyönyörűbb helyek megtekintésére vezető utakról semmi tájékoztató nem jelent meg. A kitűnő gyógyító hatásu fürdők-nek nem volt közönsége, az ásványvizek-nek nem volt piacza. A néprajzi különlegességek összegyűjtésére és legalább írásban megörökítésére nem volt organum. Ezekben a bajokon kívánunk segíteni az »Erdély«-lyel, mely viszonyainkhoz képest a legszebb kiállításban honismertető, turistasági, fürdő- és ásványvizügyi, valamint néprajzi tartalommal jelenik meg.

Az »Erdély« 7-ik füzetének tartalma a következő:

TARTALOM: Kiténtetésünk. — Visszhang a Torda-hasadékban. Irta: *Téglás István*. — Simonvölgy. (Két képpel.) Irta: *Solymásy Adolf*. — Szász-Régen és vidéke. Irta: *Urmánczy Nándor dr.* — A homoród-almási barlang. (Képpel.) Irta: *Derzsi Kovács Ferencz*. — Turista kongresszus paplron. II. A kiránduló helyek feltárása. Irta: *Merza Gyula*. III. A turistaság és a népviselet. Irta: *Herrmann Antal dr.* IV. A közös folyóirat. Előadó: *Thüring Gusztáv dr.* — A csáklyai vizesés. — **Különfélék:** Gr. *Béldi Ferenczné* levele. Tagjaink kedvezményei. — **Egyesületi élet:** A kolozsmegyei osztály közgyűlése. — **Turistaság:** Hegymászó vasutak. Turistaügy a Lajtán túl. Club alpino italiano. Gózsikló mint tehervonat. **Fürdőügy:** Az erdélyrészi ásványvizek a kiállításon. *Hankó Vilmos dr.*-től. **Könyves-ház:** A szász Kárpát-Egyesület évkönyve. **Boritékon:** Mondanivalók. Irodalom. Hirdetések.

Az »Erdély« mint ifjusági olvasmány is számottevő. A fogékony ifjuság lelkébe a hazaszeretet szent tüzét csepegteti és honismertető tartalmával kiegészíti a hazai földrajzi oktatást.

Az »Erdély« 2—3 ives tartalommal, diszes boritékban megjelenő füzeteit az E. K. E. tagjai 3 frt tagsági díjuk fejében ingyen kapják, azonban előfizetés útján is megrendelhető és pedig:

Egész évre 5 frt.

Félévre 2 frt 50 kr.

Az »Erdély« előfizetői kedvezményes árban rendelhetik meg az E. K. E. összes kiadványait.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: **Kolozsvárt, Jókai u. 11 sz.**

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYRÉSZI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

V. évfolyam.

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1896. 7. szám.

Kitüntetésünk.

Nem minden büszkeség nélkül jelentjük olvasóinknak, hogy az 1896-iki ezeréves országos kiállítás jury-tanácsa egyesületünket a *mille-niumi nagy éremmel tüntette ki*.

Alig öt éves egyesületünk méltán büszke lehet erre a kitüntetésre, mert abban hazafias törekvéseinek elismerését és méltánylását látja. A kitüntetés mig egyfelől büszkévé tesz, másfelől kötelességeket is ró reánk, hogy abban az irányban és szellemben, melyben eddig sikereket értünk el, folytassuk munkálkodásunkat kitartással, soha el nem csüggedve és lelkesedéssel.

Részünkőről meg van bennünk a készség és erő, hogy a kitűzött szent célokért tovább dolgozzunk, mindamellott azonban nagyon gyengék lennénk, ha nem támogatnának azok, kik egyesületünk zászlója alá sorakoztak.

Ime, most itt az alkalom, hogy egyesületünknek minden egyes tagja a kitüntetés erkölcsi hatása alatt igyekezzék céljaink megvalósítása érdekében zászlónk alá minél több hívót toborozni össze. Minél többen vagyunk, annál nagyobb az erőnk. Minél hatalmasabb az egyesület, annál többet tud felmutatni.

Kitüntetésünknek nem csak erkölcsi értékét kell felhasználnunk, hanem igyekeznünk kell annak anyagi becsét is apró pénzre felváltani.

Láthatja most mindenki, hogy igenis öntudatos program szerint dolgozunk. Dolgozunk, hogy az eddig számba nem vett természeti kincseket a közjó javára értékesítsük; hogy országunknak egyik legelhanyagoltabb részét kiemeljük az ismeretlenség homályából; hogy új vérkeringésbe hozzuk a közgazdasági kérdéseknek sok számba nem vett ágát; hogy életet öntsünk a különböző nyelvű vidékek

társadalmi életébe; hogy bevigyük a felvilágosodást, a művelődés szárait a havasok s hegyek közé, hogy békét hirdessünk és szeretetet érezzünk mindenki iránt, a ki itt él és a hazának hű polgára; hogy vonzó és megnyerő, barátságos és testvéries magatartással magunkhoz kössük a más ajku honpolgárokat és felvilágosítsunk mindenkit, hogy munkában és szeretetben egyek vagyunk és törekvésünk is csak a haza érdeke lehet.

Mellünkön a kitüntetés drága jelével előre tehát! Kövessük azt a lobogót, melyre ráirtuk céljainkat, melyet tisztán és mocsoktalanul meghordoztunk az országban mindenütt. A ki küzdeni akar e szent lobogó alatt, a ki támogatni akar törekvéseinkben, álljon a zászló alá. Minden új harczos biztatás nekünk és a zászlónak nagy dicsősége.

Ne legyen vidék, ne legyen község az országban, hol ne volna ennek a szent eszmének zászlóvivője. Szóaljanak meg a kürtök és hirdessék, hogy Magyarország jobb keze: Erdély, azon az uton van, hogy drága köve, ékessége legyen a hazának. Nyiljanak meg a szívek és fogadják be az eszmét, mely feltárni óhajtja azt a gyönyörűségecs tündér kertet, melyet megénekelték mesékben és regékben régi vándor dalosok, kobzot pengető hegedősök.

Lehetetlenség, hogy ne lelkesedjék a szív, ne emelkedjék magasabb eszmekörbe a lélek, ha látja az évszázados küzdelmet, ha hallja az elhagyatottság kesergését és tudja, hogy segítség hiánya miatt vándorbotot vesz kezébe a magyar faj legtipikusabb képviselője: a székely nép.

Az ezredéves kiállításon bemutattuk, hogy minő kincsek hevernek az erdélyi részekben, bemutattuk szép képekben a természet csodás világát, a havasok, hegyek, szakadékok, völgyek bűbajos változásait. A hegyek ormán büszkélkedő várakat, az ezüstszalagként csör-

gedező vizeséseket, a buja növényzettől ékes völgyeket és ime mindezek megragadták a figyelmet és egyesületünket, mely vállalkozott arra, hogy feltárja, hozzá férhetővé tegye a természet e csodás alkotásait, buzditják, kitüntetnek és ezzel szentesítik a legmagasabb helyen célunkat, törekvésünket.

Most tagjainkon a sor, hogy felhasználják ezt a kitüntetést, mely az őik kitüntetése is, és kétszeres buzgalommal szolgálják, támogassák az E. K. E.-t, mely az új ezerévet ime a leg szebb előjelek közt kezdi meg.

Visszhang a Torda-hasadékban.

Irta: Téglás István.

A turisták mind számosabban és gyakrabban keresik fel az ugy részleteiben, mint összességében valóban nagyszerű Torda-hasadékot. Élvezetet talál itt a természet szépségeiben gyönyörködni tudó turista; kutatásra háládatos teret talál itt a geologus, az archeologus és a botanikus!

Ezután itt a turisták nem csak a szingazdag és szeszélyes alaku sziklaszálakban, a kisebb nagyobb barlangokban és a növényzet vátozatosságában gyönyörködhetnek, de az eddig rejtve maradt visszhanggal is társaloghatnak.

Szeptember 17-én egy társasággal kirándultam a Torda-hasadékhoz. Hárman (az államvasutak debreczeni üzletvezetőségének főnöke Dobieczy Sándor, Velits Károly és én) elhatároztuk, hogy eltérve a sziklaszoros sablonszerű megtekintésétől, felkapaszkodunk a jobb oldali sziklatetőre, a regében szereplő *Patkóskőre*.

A sziklaszoros felső végén elhagyva a Balyika várai nevét viselő erődített barlangokat, áthaladtunk a sziklakapujának egykori erődítéséből még fennmaradt nyomokon és a magyar peterdi határban a Balyikacsüre nevű szikla baldachin közelében a Hesdát patakban heverő kőtömbökön átugráltunk a jobb partra. Egy meredek kecskeösvény, később azonban csak az alágurulni készülő kötörmelék ingó közürje volt utunk melyen inkább másztunk, mint mentünk.

Előre igyekeztem, hogy ismét ösvényre találjak s végre sikerült is egyre rábukkanom. Örömmel kiáltottam társaimnak: Jertek itt az ut! Nem kerülhettem el figyelmemet, hogy mintegy 2 másodperc mulva alulról ismételni hallottam: Jertek itt az ut! Mig Dobieczy és Velits utolértek, több helyen tettem kísérletet és úgy tapasztaltam, hogy épen a Balyika vára nevű nagyobb barlang bejárata fölött szédítő meredeken emelkedő sziklakupról az átelleni kisebb barlang felé kiáltott mondatok hangzanak vissza a legtisztábban. Azon helyről a visszhang ugy felel, mintha lábunk alatti

mélységből kiáltana fel valaki. Az 5. és a 6 szótagból álló mondatok nem elmosódva, de egészen tisztán, érthetően, hangosan ismétlődnek. — E visszhang helyétől fennebb alig 100 méter távolban egy más visszhang is gyönyörködtetett. Egy kőfolyás fölötti sziklakarajról délkeleti irányba elkialtott egytagu szót 3 különböző irányból visszhangozzák a sziklafalak.

A Torda-hasadék visszhangja, ha nem is mérkőzhetik a világ hirnevesebb, — s kiválóan a tordai felhagyott régi sóakna 16-szoros visszhangjával, mégis figyelemre méltó s megérdemelné, hogy helyét megjelöljék és a mélység felől karfát készítsenek. Oly elragadóan szép onnan e sziklahasadék, hogy a visszhangos helyre felkapaszkodni még akkor is meg érdemelné, ha a fáradságot a visszhang nem jutalmazná.

Simon-völgy.

(Két képpel).

Irta: Solymásy Adolf.

Cattaróból Törösvárig jó nagy ut. Midőn a karszt kopárságát a magyar Alföld termékeny, de egyhangu lapálya váltotta fel, a nélkül, hogy ez utóbbtól a szépséget megtagadná, mégis jól esett Erdély fenyesekkel borított bércein végig tekintenem, s ha a dalmát tengerpart remek tájai után a Bucses hegyvidéke, Törösvár tája mégis elbájolt, az csak azt bizonyítja, hogy Törösvár, mint bájos tagtársunk az *Erdély* ötödik füzetében mondja — sem utolsó hely a világon.

Hogy mi vitt engem Törösvárra és a Simon-völgybe!?

Négyen, egy bankigazgató, bátyám, egy Amerikát látott brassói magánzó és én azzal ültünk a brassó-zernesti vasutra, hogy ők pisztránghalászni, én Erdélyt, szűkebb hazámat bejárni megyünk. Halászbójajukkal fel-fegyverkezett utitársaim már a vonaton a pisztráng halászat titkait feszegették, mindegyik a maga módszerét dicsérve. Az amerikai módszer egyszerű, mert az nálunk a patak partján gyakran látható *piczésésből* áll csak hogy folytonos helyváltotatással. A mi mód-szerünk, engedelmükkel elnevezem „magyarnak“, ettől sokban eltér.

A halászbót ruganyos karcsu végére éretlen (a selyemhernyó begubózása előtt kivett), külön e célra készült selyemfonalat erősítünk. Picze nincs, a fonal másik vége azonban aczélhoroggal, mesterséges rovarral, de legtöbbször annak festett, vagy természetes madártollból készített utánzatával van ellátva. Ezzel a szerszámmal a legyet (nevezzük így amesterséges rovat) a víz színén ide oda usztatni kell ugy, mintha a rovar a víz felett repkedne, vagy a tiszavirág játszna, — majd a vízbe bukik, majd ismét felrepül, míg végül erejét vesztve a vizen az ár irányában eluszik.

A pisztráng óvatos állat, minden idegenszerűt a vizen és annak legközelebbi környékén észre vesz. A helyváltotatásnál (mert ez a halászat e módjánál is szükséges) vigyázni kell a halásznak, hogy árnyéka a

vizre ne essék Jó továbbá, ha a mesterséges rovar alatt levő horogra, mely a rovarnak potrohóvá alakítatik, természetes csalétket, legyet, gilisztát, szökcset vagy hasonlót tűzünk, hogy a pisztráng, ha a horgot megfogja, ismét el ne bocsássa, mert a kemény tárgyat tapintásával legott észre veszi. A halászat e módja a legérdekesebb és legizgatóbb is, mert a halász látja a hal közeledését, látja, hogy megfogja a csalétket és aztán zsákmányával rejtekébe visszasiet, most kell meg-rántani a halászbótnak kezünkben levő részét, a horog beszuródik és a pisztráng a levegőben eviczel.

A vita közben végelemzésül kifejtettem, hogy a halászbótot abból állónak találom, hogy a bot egyik végén egy ember, annak másik végén egy horog, de hal sohasem csüng. Ez ellen utitársaim élénken tiltakoztak.

Az első nap nekem adott igazat. A Bucsecs tetejét megara-nyozta a leáldozó nap, mikor Törösvárra megérkez-tünk. Ő sem volt kíváncsi a halá-szatra, vagy azért, mert már sokat látott halászni, vagy, azért mert az én teoriámon volt. Jó éjt mon-dott tehát a Ki-rálykő háta mö-gül és nyugvóra tért. Utitársai még ezzel sem törőd-tek, mindjárt Törösváron a »Bucsecs« szálló-val szemben meg-kezdették a ha-lászatot, mind-egyik a maga

módja szerint természetesen eredménytelenül; — de mindkettő (a harmadik ujoncz volt e téren, mikép én is) az okot az estéli homályban találta. Én nem vol-tam tisztában bátyám módszerénél, ő nem látta-e a legyet a vizen, Amerikát látott utitársamnál — a hal nem látta-e a csalétket a vízben, vagy hogy talán a pisztrángok már megvacsoráltak, denique pisztráng nélkül mentünk a »Bucsecs« szállóba magunkat eltenni másnapra, de azzal a jelszóval: majd holnap a Simon-völgyben.

Pompás nap virradt reánk másnap reggel. Pitymallott, midőn utra keltünk s fél óra multán már Simon köz-ség elszórt házai közt jártunk a kanyargó pisztráng patak majd jobb, majd bal oldalán, a mint azt az ő szeszélye és a pallók megkivánták. Nem ugy a velünk szembe jövő büszke lovasnő, ki fiu módjára üli meg

a lovat s ott gázolja át a patakot, a hol az ő szeszé-lyének tetszik.

Simon község házai elszortan fekszenek, akár a kékék a buzaföldön, de ezek a házak még más okból is érdekesek. A telek közepén a kapu, jobbról-balról épületek, valóságos kis vár, ha kapuja zárva van még be sem lehet mászni, mert a kaput tető díszíti.

Kiértünk a községből, ott sir a patak a fűrész malom alján, menetét szegélyezik a piros viratu tama-riszkbokrok (*Tamarix germanica* L.), utja igazán virá-gok között visz el, olyan, mint egy ünnevelt hölgy.

A vidék elragadó szép. A völgy jobbról-balról szűk; nyir és bükk fedí a hegyeket, bezárja a látóha-tárt a Bucsecs alja, hol már a fenyő komoly zöldje kö-zibe vegyül a lombfának, alján a völgynek törmelék és szikladarabok között kanyarog a pisztráng viz, míg

feljebb hatalmas szikla zárta el utját, melyet átal-ugorni kénytelen. Itt szikrázik csep-pekben a sötét sziklák felett ezüst sávja, míg felette a naptól világitott eleven zöld bokrok ké-pezik a keretet.

E hely neve románul *Chicea*. A szikla itt maga sincsen disz nél-kül. Sötét mo-hok között vilá-gosszürke zuz-mók ütöttek ta-nyát, azok között a kötőrfajok. (Bo-csánatot, de ne-vőket nem én gyártottam, be-csületés botani-kus nevék kü-lönben: *Saxifra-*

ga.) Kettőjük már havasi növény a *S. luteoviridis* és a parton sárgán diszlő *S. aizoides*, de ezek mellett a partot himzi sok más érdekes növény, köztük a *Gentiána Pneumonanthé* sötét azurkék virágával, melyet Hazslinszky jónak látott *kornis tarnics*-nak elnevezni.

Halászni még korán van, mondják utitársaim, mert a nap még nem süt a vizre. (A pisztráng urak és hölgyek későn kelhetnek!) Pompás reggeli után bekö-vetkezett ez az utolsó feltétel is. A vizesés most már napsugárban fürdik és amerikai barátunk neki gyűrkö-zik, mezitláb megy a vízbe, a mit az éles köveken ma-gam részéről nem tartok élvezetnek, no de az izlés különböző s itt nekem azt mondták, arról disputálni nem szabad. Szót fogadok.

Fél tizenegyre volt és az amerikai pisztrángot fo-gott. Nekünk magyaroknak ez nem tetszett, őszinte

SIMON-VÖLGY.

Solymásy Adolf rajza.

Irta : Urmánczy Nándor dr.

A SIMON-VÖLGYI VIZESÉS.

Solymásy Adolf rajza.

vagyok, de hogy az után egész nap egyet sem fogott, az ellen már nem volt kifogásunk, mert az a fontos és életbe vágó kérdés oldandó meg döntő csatában: az amerikai-, vagy a magyar módszer a jobbik?

Háromnegyed tizenegyet nem történt semmi, de akkor legurult egy szikla, nem tudom hódolni e rajzomnak, melyet itt bemutatok, vagy talán mert meguntta magát, mikép én. Arább is mentem azonnal (a helyváltoztatás e vidéken kívánatos nemcsak a pisztráng halászatnál), mert a patak partiszikláján szétpattant darabjai arczomba repültek s úgy vélekedtem, ha még egy kívánkoznék le onnan felülről s véletlenül hátamnak ugorna, aligha a szikla megy szét. (Természetemnél fogva engedékeny vagyok s különösen sziklákkal szemben.)

Tizenegy órákor nevem említésére bátyám felé nézek, horgán eviczkél a pisztráng és 12 óráig még ezen kívül hét darab jött hasonló módon a friss levegőre.

Felkerestem az amerikai, kíváncsi voltam mennyit fogott ő az alatt. -- Hány a pisztráng, kérdi a bankigazgató. Nyolczat mutatok.

Nem hiszi az amerikai. Velem jött meggyőződni, de már ekkor dokumentumkép kilencz darab volt a hálóban. Azt hiszem a pisztrángok maguk mentették meg a magyar módszer dicsőségét, mert az amerikai, ha akart volna sem halászhatott tovább, megnyitk az ég csatornáit s bőven osztották az Isten áldását és Törcsváron úgy néztünk ki, mint ha nem mi a pisztrángokat segítettük volna szárazra, hanem ők bennünket a vízbe. (A mint igaz is.)

Ezen a bajon is segített a »Bucsecs« szálló meleg szobája és meleg fekete kávéja.

Fekvése. Szász-Régen rendezett tanácsu város a Maros folyó jobb partján fekszik 390 méter magasságban a tenger színe fölött. (K. Sz.: 42°25', É. H.: 46°47'.)

A város nagyrésze a Binkert nevű fensíkon épült, mely kelet felé a Maros partjáig lejt. E lejtőn is egymás mellett szorongnak a házak és a sok tető egyhanguságán néhány szűkre szabott kert fája javit csak valamit, meg a kiemelkedő templomok tornyai.

De azért a vidék, a hol Szász-Régen fekszik, igen szép. Nyugoti oldalán szőlővel, lombfákkal telt hegyek láthatók, melyek fokozatosan emelkednek észak felé a sötét fenyvessal borított *Istenszékeig* (1370 m.), mely mögött tiszta időben a *Kelemen havas* is látható.

Délre, keletre a Maros elszélesedett völgye terül el, melyet mindenfelől letarolt és ép erdők, hegyek szegélyeznek.

A völgyben dusan termő tagosított földek között itt is, ott is magyar és szász falvakat látsz. Mindenikben egy-egy kastély pompázik, a Telekiek, Bánffyok és más családok kényelmes fészkei.

És nemcsak szép Szászrégen fekvése, hanem gazdasági, kereskedelmi szempontból nagyon előnyös is. Ide futnak a vidék minden irányából össze az utak. Vagy tiz különböző ut, állami, megyei, községi ut szakad Régenbe. És itt van a világ vége is, a mennyiben itt végződik a maros-vásárhely-szász-régeni helyi érdekű vasut¹⁾ (30 km.) Ezen túl a megye másik felében sehol sem építettek eddig vasutat.

A lakosságról. Szász-Régen lakosainak száma 6059. 1856-ban a lélekszám 4721 volt, 1866-ban 5039. 1876-ban 5300, 1886-ban 5655.

A lakosok nagyjából része szász nemzetiségű, ág. evang. vallással. A magyarok róm. katolikusok és ev. reformátusok. Számuk meghaladja az ezeret. Laknak még oláhok is a városban.

Mint minden szász városban, úgy itt is a lakosok tulnyomó része iparral foglalkozik. Leginkább a timár, csizmadia és kádár ipart űzik.

A kereskedelem igen élénk. Országos vásárai látogatottak. Egyetlen adat is meggyőzhet arról 1894-ben felhajtottak a szász-régeni piacra 24000 drb szarvasmarhát²⁾

Látnivalók. A turista Szász-Régenben nem talál sok néznivalót. Ha megsétáltuk magunkat a piacon és főutcán, megismertük Régent. A többi mellék-utcákba már nem igen érdemes menni. A *piacz* igen szép, tágas és tiszta. Házai modernnek, de találunk közöttük egyet, hirmondóját a régi szász polgárházaknak, magasan fekvő boltives, földött folyosójával, mely az utca felől van és a mely mögött kezdődik csak a tulajdonképeni lakás ablakaival. Hanem már ez sem az igazi. Eltűnt előle a pinczebejárat dupla ajtajával, eső ellen védő födelével, mely kiegészítő része volt minden szász háznak. Olyanokat csak szász falvakban találhatunk már.

A fiatal fákkal szegélyezett *főutcában* van a kétemeletes *városi vendéglő*, távolabb az uj, 1889-ben épült ref. templom, a róm. kath. templom szomszédságában, melynek 1781. jun. 12-én tették a tetejébe a keresztet.

¹⁾ Naponta háromszor érkezik és indul.

²⁾ A maros-vásárhelyi kereskedelmi és iparkamara legutolsó évi jelentéséből.

Ha még messzebb megyünk a főuton, eljutunk a tömlöcz-hidon túl a görög egyesületek e század elejéről való templomához.

Hanem ha már a templomokról szólunk, akkor még leginkább megérdemli a megnézést a fensik szélén álló ág. evang. templom, melynek megbarnult tornyát négy apró mellék tornyával már messziről megpillantja az utas. Régi, öreg épület.¹ Eredeti alakjából rég kivetkőztette a sok átalakítás, toldozás. 1848-ban is leégett egyrésze. Azután kapta mostani formáját.

A templomot kőfal vette körül. Ezen a falon volt olvasható a következő igen jellemző mondás: Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes² (Nincs üdv a háboruban, békét óhajtunk mindnyájan.)

A város alatt a Maros szigetén van a régeniek büszkesége a szép *sétatér*, a hol 1809 óta sétálnak vásárnap délután a szerelmes párok.

A megvénült sorba ültetett fák között van a tánc-terem, a nyári multságok, ünnepélyek rendes helye. Kezdetleges fürdő is van a Maros partján. A parkban ráakadunk a tóra is az elmaradhatlan hatyukkal, de csolnak nincs rajta. Hanem annál vigabban foly ott telen az élet, lévén az a korcsolya pálya.

És ezzel bevégeztük Szász-Régen nevezetességeit, hacsak valaki még az iskolákra, gyárakra nem kíváncsi. Az előbbiből van öt. Négy elemi iskola (róm. kath. ág. evang., ev. ref., gör. kath.) és egy algimnázium.

Gyár már több van. Szeszgyár négy, melyek egyike nagy hízalóval van egybekötve, a hol állandóan 5—600 szarvasmarhát kövéritnek a bécsiek részére. Három fűrészgyár, téglagyár, malom és a többi.

Közelí kiránduló helyek: A Vagner féle szőlő, a hol a vidék legkitünőbb bora terem. Görgény Sóakna (sósfürdő), Görgény-Szt-Imre a régi Rákóczy vár romjaival és kastélyal. Spitzburg, mely a szászrégeniek majálisozó helye. Berezstelke a Bánffyok kuriájával. Vécs a Kemény-család várkastélyával.

Kocsival (napi bér 4—5 frt) mind e helyeket hamar elérhetjük. A legmesszebben fekvőt is egy óra alatt.³

Valamit a multból. Mig a szomszéd Besztercze, Maros-Vásárhely, Görgény annyit szerepel Erdély történetében, addig Szász-Régen nevére alig akadunk párszor.

1228-ban Regun név alatt már említés van téve róla. 1285-ben IV. Kun László király és Loránd vajda idejében a Pestig nyomult, de visszavert tatárokat itt újból megverik.

Somlyói Báthory István, Zápolya János magyar király vajdája itt fejezteti le 1529-ben Lázár Ferencz, Kornis és Bögözi Ferencz I. Ferdinándhoz szító pártvezéreket.⁴ Később, midőn Erdély Martinuzzi megváltozott politikája folytán I. Ferdinánd hatalmába jut, 1553 ban kiváltságlevelet kap Szász-Régen.

1562-ben az adó miatt János Zsigmond ellen támadt székelyek egy csapatát (2000 embert) szétverik itt.

Országgyűlést is tartottak egyszer Szász-Régenben. Barcsay Ákos és Kemény János hívták össze 1660 decz. 24-ére. Ez az országgyűlés választja meg Kemény Jánost Erdély fejedelmének (Fejedelem volt 1661. jan. 1. től. nov. 20-ig.)

Ezentul Szász Régenben semmi nevezetesebb eset nem fordult elé — hacsak a Napoleon elleni nemesi felkelés (insurregió 1809.) egyik részének itteni lagerozását annak nem vesszük — egész 1848-ig. Hanem ezt az évszámot azután gyakrabban emlegetik még ma

is a szászok, mert 1848-ban fosztották ki és gyujtották fel a székelyek Szász-Régent.

Alig érthető a szrégeniek akkori politikai magatartása. Például ők is megünneplik a szabadság, egyenlőség, testvériség kimondását és ráadásul az ünnepélyvégén az osztrák néphimnuszot játszatják el. Azután deputációt küldnek a pesti országgyűléshez azzal a kérelemmel, hogy Szász-Régen a környékbeli szász falvakkal külön «régeni szék»-ké alakíttassék át és rá nem sokára megalakul a «Bürgerwehr», a polgárőrség, mely rövid szereplése alatt az oláh-osztrák Urbán parancsának engedelmeskedett.

A Bürgerwehr zászlója egyik felén szász, másik felén német színű volt, a zászlószalag pedig piros fehér, zöld (!).

A mikor végre a magyar ellen támad mindenki, a Bürgerwehr tagjai, miután Szebenből tanácsot kértek, sárga-fekete kokárdát tüznek magukra.

1848. október első felében jött a városi tanácshoz Urbán levele, melyben az áll, hogy Szász-Régent választotta kvártélynak. A megérkezőt lakása előtt várják a tanács tagjai. Urbán még meg sem szólítja őket.

Október 28-án más levél érkezett. A székely táborból jött felszólítás: Urbánt üzzék ki a városból. A szorongatott tanács deputációja Urbánhoz viszi a levelet, ki állítólag így felelt: Itt maradok, ha akarják, mint jó barát, ha akarják, mint ellenség.

31-én a székelyek elé megy Urbán, de csakhamar visszavonul Régenbe. November 1-én csatára kész állásba helyezi ugy seregét, mint a Bürgerwehrt. De a mikor a közeli székely tábornok megpillantják, Urbán elsiet Besztercze felé és sorsára hagyja Szász-Régent. Szétoszlik végkép a Bürgerwehr is. Menekül a ki teheti.

A rákövetkező éjjel gyujtották fel és fosztották ki Régent.

Kétféle ellentétes okát mondják ennek. Egy részről erősítik, hogy olyan követelésekkel állottak elő a székelyek vezetői, a melynt nem tudott teljesíteni a város. Pl. 50000 frotot gyűjtsenek össze félóra alatt.

Másrészt azt állítják, hogy a régeniek vonakodtak ételt adni a seregnek.

De akár mint volt, bekövetkezett a katasztrófa és ebben a rosszban is volt valami jó. A régenieknek azóta van rendezett, szép városuk.

Később ők is megbánták, hogy sárga-fekete szalagot tüztek keblükre, mert őket is az oláhokkal együtt csak úgy elnyomta az osztrák, a melyik mellé szegődtek, mint a magyart. Ők maguk is az «Absolutismus starre Eisesdecke»-jéről beszélnek.

A homoród-almási barlang.

(Képpel.)

Irta: Derzsi Kovács Ferencz.

A Vargyaspaták völgyének azon szakaszán, hol a regényes Rikahegység mészkőtömegének legészakibb kibukkanása és a Hargita hatalmas andezit-láncolatának a Kormos és Vargyas vizek közti oldalága egymással találkoznak: tátong a *homoród-almási barlang* népies nevén *Kölik*.

Az odavezető utak közül leghasználtabb az, mely Almásról, a Nagy-Homoródpatak völgyéből a Vargyasnak szállásokkal behintett kies völgyébe vezet át és erdős hegyoldalon a kápolna-romokhoz kapaszkodik

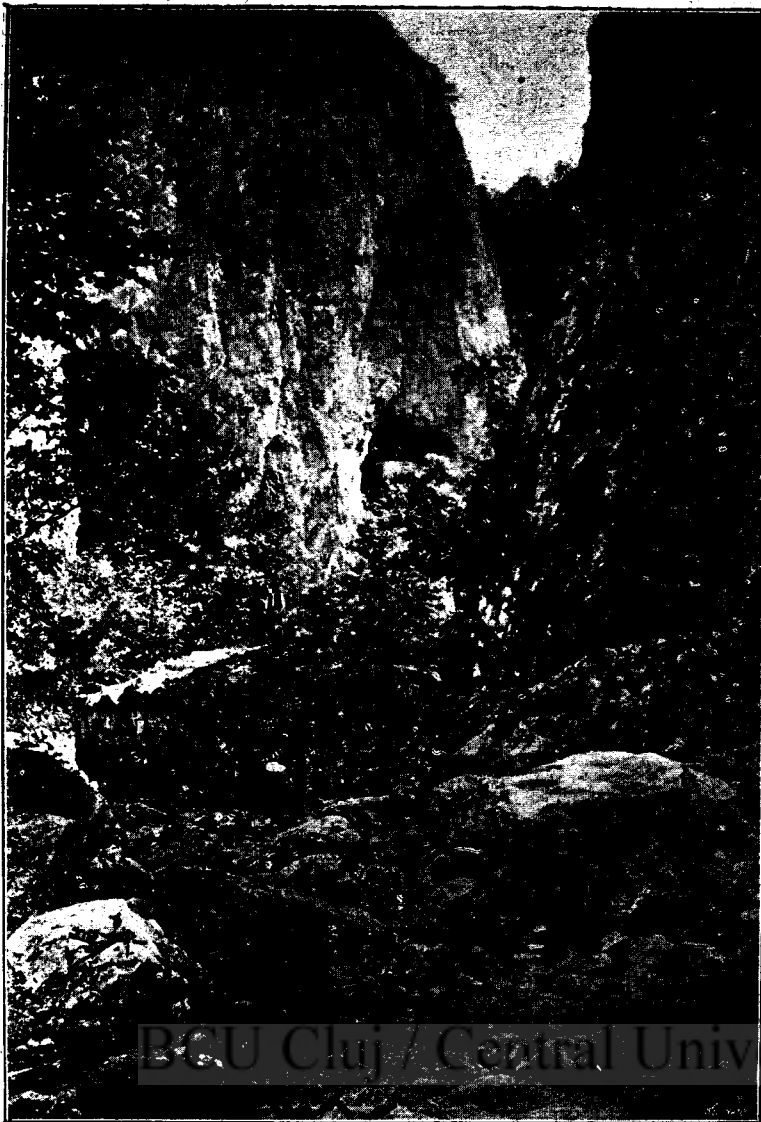
¹)A sekrestye ajtó homlokkövésbe ez áll bevésve: Anno Domini MCCCXXX. construitur domus Marie tempore Nicolai plebani cum rebus magistris. Thome patroni ecclesie.

²) »Beitrag zur Kenntniss Sächsisch-Reens« című, nagy német értelemmel megírt műből. 1870.

³) Mindezekről lásd alább,

⁴) Kőváry: Erd. tört.

⁵) Benkő: Marosszék.

A HOMORÓD-ALMÁSI BARLANG. Derzi K. Ferencz félvétele.

föl. Innen a Kőmező karajáig már csak néhány lépés kell tennünk, hogy a Vargyas vizének nagyszerű áttörése lábaink előtt legyen.

Felséges látvány terül el szemeink előtt, melynek nagyszerűsége lépésről-lépésre fokozódik, a mint a meredek oldalon leereszkedünk és a zúgva rohanó patak sziklás medrében ügyyel-bajjal lefelé haladunk.

Nemsokára elérjük azt a helyet, hol a Vargyas bűvópatakává válik: a hegy repedéseibe beszűrődik, hogy aztán földalatti titokzatos kalandozásait is megútna a hegy másik oldalán ismét napvilágra kerüljön. Minekünk a patakmeder irányát kell követnünk, hogy a *Nagy-Mál* hegynék (régén Csudálókőnek) Üreges sarok nevű meredek, sziklás oldalán, 30 méternyi magasságban a barlang nyílását — melynek környékét képünk ábrázolja — megpillanthassuk.

Ha az előttünk levő földalatti labirintba behatolunk és annak 16 üregét bejárjuk, be kell vallanunk, hogy barlangunk sem nagyságra nézve, sem — a mi a turista előtt földolog — a stalagmitik és stalagtitek sokasága és fantasztikus szépsége tekintetében nem versenyezhet az ujabban megismert, csodás szépségű meziádi, szepesbélai, vagy a szegyesztyelvölgyi u. n.

József főherceg cseppkőbarlangokkal. ¹⁾ De ha eddigi jelentőségéből az ifjabb vetélytársak sokat el is vettek, ezért még mindig maradt két jelentékeny vonzóereje: hogy hazarészünkben a legnagyobb és hogy környékének szépségével egyetlen vetélytársa sem dicsekedhetik. Ennyi pedig bőven elegendő arra nézve, hogy mint régebben, úgy jövőre is messze földről zarándokoljanak oda bebarangolni földalatti csarnokait és folyosóit, megbámulni környezetének vadregényes szépségét.

És a midőn az E. K. E. udvarhely vármegyei osztálya szerencsésnek mondhatja magát, hogy az erdélyi részeknek e kiváló gyöngyét működési körébe számíthatja: nem zárkozhatik el azon kötelességek elől sem, melyeket annak gondozása és minél látogatottabbá tétele megkövetel. E célból terjessze ki figyelmét mindazokra a körülményekre, melyeket a látogatók kényelmű szempontjai igényelnek. Kirándulásaival mozgassa elő a barlangnak minél tüzetesebb s a tudományos tekinteteket is számbavevő megismerését. Kutassa át a Lócsűr és Ugronyuk nevű szomszédos kisebb barlangokat is s hasson oda, hogy ha arra érdemesek, turistáink ezeket is programjukba fölvehessék és megtekinthessék. Végül addig is, míg mindezek által a homoród-almási barlangokat tárgyaló, modern színvonalon álló újabb monográfia létrejöttét kellő-képen előkészíthetné és annak kiadását eszközölhetné, ismertesse meg a látóivalokat írásban és lehetőleg képekben is, hogy a barlang látogatóinak könnyen hozzáférhető és megbízható előleges tájékoztatás álljon rendelkezésükre.

Turista kongresszus papiron.

II.

A kiránduló helyek feltárása.

Írta: **Merza Gyula.**

— Előadói javaslat. —

A kirándulási kedv fokozására, s így a turistaság gyakorlásának minél szélesebb körben való elterjedésére egyik elengedhetlen főkellék a kiránduló helyek megközelítését lehetőleg megkönnyíteni. A parlagon heverő természeti kincseket mintegy ujjal kell felfedezni és alkalmi turista-ünnepélyek rendezése folytán egyes alig ismert hegyvidékek koronként ugyszólván turista csapatokkal szállandók meg.

¹⁾ A meziádi barlang (Bihar) meneteinek összes hosszúsága 1400 méter, a szepesbélaié 2500 m., a József főherceg barlangé (Bihar) 1000 m., a homoród-almásié 750 m. A József főherceg barlang főürege 500, XI számú csarnoka 210 meter hosszú, az almási barlang 9. sz. legnagyobb ürege 75 méternyi hosszúságban nyulik el.

Bizonyára kevesen ismerik az országban a kozsvármegyei páratlan szépségű vadregényes *retyiczei vizesést*, a festői márvány és csillámpala szirtek bizarr alakzatainál fogva a tordai hasadékkal szépségben vetekedő *runki szorost* (Torda-Aranyos), a máramarosi ős fenyvesek rengetegében fekvő megdöbbenően nagyszerű *Zimir vidéket*, a Bukovina határán emelkedő Ünökő lábánál elterülő és gyógyvizekben gazdag *borvölgy fürdőtelepeit* (Radna-Borberek, Dombhát), vagy a biharvármegyei Dregán völgyben elrejtett klimatikus *Bi-har-Füred* vizesésektől vízhangzó fenyves erdeit, és még azokat a számtalan országszerte romokban heverő régi várak, hegyek és havasok magaslatairól belátható s a természet által alkotott fenséges körképeket.

A ki ide-oda utaztában egy kis fáradságot nem kímélve, összehasonlítja a külföldön kényelmesen megközelíthető és világhírűnek kikürtölt természeti csodákat, a mi belföldi turista vidékeink egyik-másik vadregényes tájával, okvetlen bünbánat szállja meg, de egyuttal ámulat is, hogy míg a külföld ezrivel ontja a pompás közlekedési és kényelmi intézmények által csábítóvá vált, ha mindjárt a mieinknél kevésbé elragadó hegyvidékek felé a turistákat: addig — a magas Tát-rát leszámítva — a magyar turista vidékek legszebb pontjai nem hogy látogatottak lennének, de még a lokálpatriotizmus szűk határain belül is ugyszólván többé-kevésbé ismeretlenek.

A jelen évtizedben alakult turista egyesületek érdeme, de egyuttal kötelessége is fog lenni, ha az első országos turista kongresszus ez irányban is a turistaság elhanyagolt helyzetével foglalkozván, az intéző körök figyelmét felhívni és azok támogatását kieszközölni törekszik.

Ha a kormány közforgalmi kedvezményekkel, a törvényhatóságok rendelkezésre álló fuvarokkal és utak építésével, a birtokosok utjelzések és éjjeli szállók létesítésével s a társadalom a külföldi turistáknak két kézzel nyújtott mindennemű kedvezményekkel ugyszólván minden testben és lélekben ép és egészséges egyént hazánkban is a turistaság gyakorlására utal: akkor a hazai turista testületek agitációja mellett egy szebb jövőnek nézhetünk elébe az új ezredév küszöbén.

Hazánk ezredéves jubileumát király és nemzet municípiumok és testületek országszerte megünnepelték és még ünnepelni fogják nemcsak ennek az évnek a folyamán, de bizonyára az ezen évtizedben befejezendő millenárius alkotások felavatása és különböző emlékek állítása által még hosszú évek során keresztül; és mindannyiszor felujolni fognak lelki szemeink előtt a székesfővárosunkban káprázatos fényvel megnyitott ezredéves nemzeti kiállítás és a Millénium történelmi tényének törvénybe iktatásánál végbement közjogi aktussal járó és világra szóló összes ünnepek.

A hazai és nemzetközi kongresszusok sorában a magyar turisták is felzarándoltak Budapestre, hol mostan az ezeréves Magyarország fiatal erővel dobogó szive a kitörő öröm izgatottságától tiszerte gyorsabban lüktet és százszorta melegebben érez. Hiszen alig győzi magához ölelni az elismerés és rokonszenv annyi félreismerhetlen jelciet, melyekkel idegen koronás fők és or-

szágok királyt és nemzetet elhalmoztak. És Budapest mintegy főudvarmester, a vidék nevében is átveszi a jubiláns Magyarországnak szóló összes hódolatokat.

A magyar turisták is tehát testületileg felvonultak a székes-fővárosba, hogy ők is kifejezést adjanak osztatlan örömlüknek az ezredéves országos ünnep felett.

Bizonyára maradandó emléktű hatással leend a magyar turistaságra az első ilyenmű orsz. kongresszus, a melyen számos közérdekű turista kérdés beható megvitatás alá kerül.

Azonban a magyar turisták az ország szívében egy a parlamenti diskusszió kivül eső, országszerte példát adó s mindenfelé csak közlekedést keltő monumentumot is emelhetnének az új ezredév küszöbén hazafiságuknak, ha felhasználnák az alkalmat a Milléniumnak igaz turista módra való megünnepelésére.

Ott van Budapest egyik irigyelt kincse: a legutóbb Jókai Mór által is megénekelt páratlan fekvésű *Svábhegy*. Nevezzük el azt találóbban a Millenium emlékére. Hiszen a Svábhegy elnevezés, ha bir is némi történelmi multtal a Budavárát a töröktől visszafoglaló idegen s jobbára a nép előtt svábnak nevezett felszabadító sereg után: mindazonáltal nem kisebb jelentőségű, hogy az ezeréves ország évfordulóját — honfoglalási korszakából vett valamely történelmi névvel — éppen a főváros kellős közepén turista módra is megörökítsük.

A példa vonzani fog, --- *Exempla trahunt!* --- s nem kétlem, hogy a vidéken is egész sora keletkezend a hasonló millenárius turista-keresztelőknek, melyek nem költséges emléksobrokkal, de a szabad természet ölen égnek emelkedő, itt-ott névtelen vagy helytelen nevű, isten alkotta obeliszek alkalmi elnevezésével a turistakedv és hazafias kirándulások felélesztésére kétségtelenül nagy befolyással lesznek. Sőt alkalmul szolgálhatnak az ilyen millenárius elnevezések egyes elrejtett, alig ismert vagy nehezen hozzáférhető természeti szépségek és így egészen ismeretlen vidékek turista szempontból való feltárására is.

Különben is Magyarország mindenekelőtt agrikul-tur ország lévén, igyekezzünk érdekköreinkbe vonni hazánk földbirtokosait és minden földműveléssel foglalkozó tényezőjét. Hiszen minden földbirtok csak nyerni foghat azáltal, ha a területén vagy hozzá közel fekvő tájszépségek, természeti kincsek, szép kilátást nyújtó magaslatok, vadregényes vizesések és barlangok, vagy az ősröngetek és havasok elragadó állat és növényvilága, s a bizarr szirtalakzatok és hegyszakadékok s a földből előtörő gyógyító erejű ásványvizek üdítő forrásai ismertekké, könnyen megközelíthetőkké és népszerűekké válhatnak.

Minden turista egyesület a területén lévő és kevésbé ismert kiránduló helyeit osztályai útján irassa össze, hogy nyilvántarthatók legyenek, sőt a tagok is kéressenek fel, hogy a netán ezután felfedezendő vagy már feledésbe ment természeti szépségeket bejelentsék s a szükséges ismertetésekről gondoskodás történjék.

Nem különben a kincstári területeken levő s netán nehezen hozzáférhető szebb kiránduló helyek turista szempontból való fokozottabb gondozására a földművelésügyi kormány is megkeresendő volna.

A turistaság és a népviselet.

Irta: Herrmann Antal dr.

— Előadói javaslat. —

Egyes most még talán elhagyatottnak látszó vidékek a turista forgalom folytán megélnékülve, a birtokoknak becsét és a szegény népnek új keresetforrását nagyban gyarapítanák.

Oly elismeréssel és annyira találóan senki sem jellemezte a turistaságot, mint *Rákosi Fenyő*, ki maga is mindez ideig sem szünt meg lelkesült barátja lenni a természetnek s így annak a vándorélvezetnek, a mely a turistaságon értendő, melyből szerinte »hazafiság, lelki és testi egészség, barátság táplálkozik és hozzá táplálkozik és gyarapszik a szegény hegyi lakónép a megsokasodott ember-forgalomból.«

»A modern életrendnek ama pionirjai — ugymond Rákosi — a kik a civilizált társadalomnak és az őstermészet csodáinak megbarátkoztatásán fáradoznak, a turista-egyesületi tagok azok, a kik ösvényt taposnak a tikkadt városi lakók számára a sziklarengetegekbe, a havasok járatlanságaiba és a fenyvesek éjjelébe.«

Folytassuk tehát lankadatlanul a társadalom által reánk rótt ezen teendőinket; azokat a teendőket, melyek végelemzésben, hogy úgy mondjam, csakis még rendületlenebb hazaszeretetre fognak ösztönözni; mert a turistaság révén künn a szabad természetben hazánkat ugyszólván legszebb költői részleteiben ismerhetjük és szerethetjük meg.

És ha már szépapáink azzal a hagyományos példabeszéddel éltek, hogy »Extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita«, akkor mennyivel hatványozottabb mértékben kellend majdan hazájukért rajonganiok a turistaság áldásai között élő azon jövő nemzedékeknek, melyek a magyar birodalom összes legrejtettebb természeti kincseiben és bájaiban egykor korlátlan élvezettel gyönyörködhetnek.

Éljen a magyar turistaság!

S a midőn ezuttal a sajtónak legmelegebb közszónetet nyilvánítanék, a következő javaslatokat vagyok szerencsés elfogadás végett a nagytekintetű kongresszus elé terjeszteni:

1. Intéztessék egy a közgazdaság és turistaság kölcsönhatását kifejtő felirat a földmiv. minisztériumhoz, hogy a kincstári területeken fekvő s eddig megközelíthetetlen szebb kiránduló helyek az illető turista-egyesületek igazolványával ellátott turistáknak megnyittassanak.

2. A törvényhatóságok megkeresendők, a területükön fekvő, de elrejtett szép vidékekhez vezető utak, ösvények fentartására, gondozására, illetve olyanok létesítésére.

3. Földbirtokosok és uradalmak felhivandók utjelzéseknek, emléktáblák, illetve éjjeli szállók vagy védőkunyhóknak felállítására.

4. A turista-testületek megkeresendők, hogy az ország ezeréves évfordulójának emlékére kirándulásokkal kapcsolatos „*Millenáris turista elnevezés*» ünnepélyeket rendezzenek az orsz. helynévhelyesbitő bizottság előre kikért jóváhagyása mellett.

5. Nemkülönbén az elrejtett vagy feledésbe ment természeti szépségek az osztályok útján vagy megyénként összeirandók, hogy nyilváníthatók legyenek.

A turista-kongresszus tárgysorozatába, úgy tudom Merza Gyulának a hazai turistaság minden fontos ügye iránti figyelméről tanuskodó javaslata alapján, felvetek egy néprajzi érdekű tételt is, melynek előadására én, mint az Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek mintegy hivatalos ethnographusa, vállalkoztam. A tétel így hangzik:

»IV. A külföldön létező népviseletet védő szövetkezetek céljainak megfelelőleg, különösen a nép körében élő intelligens elemek (u. m. lelkészek, néptanítók, továbbá községi jegyzők, falusi bírák, anyakönyvvezetők, körjegyzők, járási és körorvosok stb.) segítségével hogyan lehetne oda hatni, hogy a falusi nép között az egyre jobban tért hódító városi divatnak, illetve az anynyira festői és néprajzi szempontból is fenntartandó népviseletek káros átalakulásának gátat lehessen vetni.«

A tétel e szövegezése se nem szabatos, se nem tüzetes. Nem én formuláztam, de nem módosítottam rajta. A mit én e tárgyról el akarok mondani, az elfér abban a keretben is. Azonban nem tartottam magam a tétel szószerinti szövegéhez, pl. nem érintettem a népviseletet védő külföldi egyesületeket, melyeknek működése különben nem ismeretlen előttem. Sokat okulhatunk a turistaság dolgában az előrehaladott külföld példáján, de a szóban forgó ügy olyan specialis jellegű, hogy abban csak a saját viszonyaink szem előtt tartásával járhatunk el.

Az e tételre vonatkozó javaslatok nem igen fognak vitás elveket felvetni. A ki ért e dologhoz, egyet fog érteni e dologban. Előbb kissé általánosabb kört kell kijelölnünk, hogy beleilleszthessük e tételt; meg kell szabnunk azt a keretet, melybe tartozik az ismeretek azon ága, mely ezzel a többoldalú és irányu témával foglalkozik. Itt is tüzetesen kell ismernünk a célát, hogy inegválogathassuk az eredményt biztosító eszközöket.

Ehhez képest előrebozsított indokolással támogatott javaslataimat két részben terjesztem elé: az első a népelet egész körére terjed a turistaságra vonatkozva; a második a tulajdonképen kitzűött tételt öleli fel. Ennek ez azonban nem beható fejtegetéssel való tárgyalása, hanem az alkalomhoz méiten csak a legfontosabb pontozatoknak a hozandó határozatok alapjául szánt rövid összefoglalása.

I. A) Indokolás.

1. Ezt a földet az teszi drága hazánkká, hogy a mi népünk lakja. Minden föld megtermi a maga népet s ez a tájképnek nemcsak véletlen közömbös staffazsza, hanem annak jellegéhez tartozik, legjellemzőbb jelensége.

2. A turista érdeklődjék a nép és élete iránt és foglalkozzék vele. Élvezetet és hasznot merithet ebből. Érdekes, élvezetes és tanulságos az ethnographiai jelenségek szemlélése, vizsgálása. Hasznos a turistának, ha ismeri a népet és sajátságait, tud bánni vele. Ezzel bi-

zalmat is kelt maga iránt. Mindennek jó hasznát veheti tulajdonképeni turista-czéljainak elérésében.

3. A turistaság nagyon alkalmas a népelet megfigyelésére. A turistaság sok olyan helyeken is jár, a hol a népelet sok ősi eredetiséget, a néplélek sok régi hagyományt őrzött meg. Épen a kalauzok jórészt ismerik ezeket s ezekkel való foglalkozás a pihenés igazi fűszere lehet. De a turisták maguk is többnyire alkalmasok e foglalkozásra. Van érzékek a természet, a jellegzetes, a festői iránt. Sok köztük a fotograf, rajzoló, zeneértő, stenograf. Egy részök jómódu, nem riad vissza kis költségektől. Mind igen előnyös tulajdonságok a népeleti jelenségek vizsgálására, a néprajzi tárgyak gyűjtésére nézve. S midőn a turista ezzel tanulságos élvezetet, kedves, lokális emlékeket szerez magának, egyzersmind igen hasznos szolgálatot tehet a legfontosabb legnemzetibb, s feladataiban legsürgősebb tudománynak: a hazai néprajznak.

I. B.) *Javaslat.*

A hazai turista-egyesületek — a mennyiben azt meg nem tették — vegyék fel programjukba a népelet megfigyelését, ismertetését, néprajzi tárgyak gyűjtését, néprajzi múzeum alkotását és tegyenek meg minden tőlük telhetőt e program foganatosítása érdekében.

II. A.) *Indokolás.*

Falusi népünknel a szó és hit, a cselekedet és egyéb tárgyak hagyományai mellett szemlátomást eltűnik és rohamosan átalakul a jellegzetes és festői, alkalmas és gazdaságos népviselet is, tért engedvén a városi divatnak. Pedig a régi népviselet fentartása több okból kívánatos.

1. Gazdasági szempontból, mert a régi viselet tartós és alkalmas, s többnyire a nép saját szorgalmának, kézi iparának és művészetének a terméke, míg az új divat hamar elhasználódó gyári készítmény. A régi viselet előállítására a népet idejének és munkájának hasznos értékesítésére szoktatja, szorítja és buzdítja, izlését ügyességét fejleszti; a városi divat elharapódzása ellenben tétlenségre, fényűzésre, tékozlásra csábítja.

2. Ezzel függenek össze az erkölcsi mozzanatok is. Az átöröklött szép szokásokhoz való ragaszkodás megőrzi az illemt, tisztességtudást és kegyeletet; míg a változatos, az új után való kapkodás rontja az erkölcsöket, élvhajhászóvá és ledérré tehet.

3. A modern haladás mellett is az ősi hagyományok ápolása erősíti a hazafias érzületet, a nép lelkében gyökeredző nemzeti szellemet, míg ez általános közdivatnak való hódolás elfajulásra és kozmopolitásra vezetethet.

4. Néprajzi szempontból a nép ihletét, képességét és ügyességét mutató népviselet sokhelyt fontos és jellegzetes ethnikus vonás, mely jelentős lehet a népelem származására, érintkezéseire, kulturtörténetére nézve.

5. Turista szempontból bizonyára kellemesebb, érdekesebb látvány a nép a maga eredeti, sajátágos, festői, stilszerű öltözetében, mely összhangban van

nemcsak a népelet egyéb jelenségeivel, hanem a táj hangulatával és összes képével is, mint a jellegnélküli, szintelen városi viseletben.

II. B.) *Javaslat.*

Kivéve kevés és szorványos olyan jelenségét, mely az egészségi elvekkel, a jó izléssel, az erkölcsös-séggel, a takarékos-sággal nem egyezik egészen, a népviselet fenntartandó, s ebben törekedjenek közreműködni a hazai turista egyesületek is. E célból:

1. Tanulmányozzák vidékük népviseleteit, ismer-tessék szóban és képben, gyűjtsék jellemző példányait, különösen régi, már nem használt formáit, buzgólkod-janak vidéki népviseleti múzeumok létesítésén, gyara-pítsák ez irányban a budapesti nemzeti múzeum nép-rajzi osztályát, támogassák hazai képirásunk azon írá-nyát, mely igéző tipikus népkosztümekeket mutat be.

2. Rendezzenek és tartsanak e tárgyról előadáso-kat, nyercjék meg ez ügynek a néppel érintkező és reá hatással bíró értelmiséget, lelkészeket, tanítókat, jegy-zőket, anyakönyvezetőket, orvosokat, szolgabirákat stb.

3. Buzdítsák a népet hagyományos viseletének megőrzésére. Minden alkalommal méltányolják és ér-vényesítsék annak szépségeit és előnyeit a városi ru-házattal szemben. Rendezzenek népviseletet a nép-viselet bemutatására, esetleg régi vidéki ünnepi szoká-sok, nép drámák s effélék felélesztésére vagy fenn-tartására; tüzzenek ki díjakat az ilyenkor bemutatott leghagyományosabb, legtipikusabb öltözékekre.

4. Némely népviselet nagyon alkalmas az illető vidéken való kirándulásokhoz. Az ismeretes szalon-ti-roler jelenségében némi komikus vonás mellett van ráció is. A mi királyunknak alpesi vadászások alkal-mával viselt ruhája nem igen különbözik az egyszerű tavaszi vadász népviseletétől. Ezért kivált kiránduláso-kon használják a turisták a nép viseletét; ezzel köze-lebb férnek a néphez.

5. Általán a turisták magok, kivált a hölgyek, minél gyorsabban öltsek magokra a nép viseletét, nem-csak jelmezül, hanem rendes vagy ünnepi használatra is. Sok helyt a népviselet igen praktikus és kényelmes; főkép a női viselet egyes részei, anyaga, formája, moti-vumai, diszítései igen alkalmasak arra, hogy divatos, sőt igen elegáns és előkelő izlésű öltözékeknél felhasz-náltassanak. Bájos uri hölgyeinken a népviselet anya-gából és motívumaiból izléssel összeállított öltönyök kitűnően festenek és nagyobb szenzációt okoznának mint a legdrágább párizsi toilette.

6. Noha az is okozza a népviselet tündözését, hogy valamely jellemzetes és az anyag vagy diszítés előállításában lényeges technika feledésbe megy. Ezt fel kell éleszteni és alkalmat kell adni a népnek, hogy azt a speczialis öröklött ügyességet, mely bizonyos ti-pikus ruházat előállításához szükséges, ne hanyagolja el. Az ebbeli eljárás legtündöklőbb példája az, a mit Gyarmathy Zsigáné tett a magyar népművészet virága, a kálotaszegi fodorvásznos varrottas renaissance-sza ér-dekében.

7. A turisták pártolják és fejlesszék a nép házi

parának kivált ruházati részét; szervezzenek kelendő-
iséget és elterjedést a régi népies mintáknak, műeljárás-
nak, formáknak; hassanak oda, hogy ezeket vigyék be
az iskolákba és használják fel a kézi munka tanításánál
s hogy olyan vidékeken, hol kiválóan jellegzetes és ér-
tékes népviseleti formák vagy technikák divnak, (pl.
kalotaszeg, székelyföld) ezek fejlesztésére külön iskolák
állittassanak. Az ez irányu működésnél azonban ügyelni
kell arra, hogy a hagyományos, egyéni bélyegű népipar
ne vegye fel a közönséges gyári ipar jellegét, mert ez-
zel nemcsak nemzeti és néprajzi érdekét veszítené el,
hanem ennek következtében nemsokára az üzleti és
közgazdasági érdeket is.

8. Nevezetesen az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület
körében egy bizottságot meg lehetne bízni azzal, hogy
tegye magáévá Erdélyben a népviselet ügyét; vegye
jegyzékbe azokat a népviseleteket, melyeknek a nép
körében fenntartása különösen kívánatos, vagy a me-
lyek kiváltképen alkalmasak uri ruházatul való felhasz-
nálásra. Ezeket kellene mindenekelőtt megszerezni az
E. K. E. néprajzi muzeuma számára. Ez akciónál fel-
használhatók az E. K. E. oly fényes sikerű néprajzi
bájljának tanulságai.

9. A népviseletek érdekében kifejtendő aktio ki-
indulása és kezdeménye lehetne majd nagyobb körű
nemzeti mozgalmaknak, melyeknek célja volna, min-
den téren, a használati tárgyakban és szokásokban, az
irodalomban, művészetben és társadalomban, divatba
hozni a nemzetit és ennek gyökerét és alapját: a népiest ;
megegyeztetve azt az általános műveltséggel, a fejlett
ízléssel, a közhaladással, az emberiség közös eszmé-
nyeivel. Ez hatalmasan fejlesztené a hazai termelést,
ipart és alkotást, fellendítené a közgazdasági és nem-
zeti életet, ez tenné gazdaggá és erőssé, igazán függet-
lenné és önállóvá a nemzetet.

IV.

A közös folyóirat.

Előadó: Thirring Gusztáv dr.

Miként volna lehetséges egy közös turista-orga-
numot létesíteni, melynek a külföldöt is érdeklő anya-
gából, esetleg évnegyedenként, idegen nyelvű kivonat
is bocsáttatnék közzé ?

Határozati javaslat.

1. Mondja ki a kongresszus, hogy kívánatosnak
tartja az eddigi évkönyvek vagy folyóiratok helyett egy
olyan közös organum létesítését, mely az összes hazai
turista-egyesületek költségén, mint ezeknek közös fo-
lyóirata adatnék ki s az egész hazai turistaügynök, ösz-
szes mozzanatainak regisztrálója, turista-vidékeinknek
állandó ismertetője volna. Ezen közös folyóirat magyar
és német nyelven adatnék ki; a magyar kiadás kez-
detben havonta, a rövidített német kiadás negyedéven-
ként. Idővel azonban kívánatos volna, hogy a magyar
kiadás kéthetenként, a német lehetőleg havonként, eset-
leg kéthavonként jelennék meg.

2. Mondja ki a kongresszus, hogy ezen közös fo-

lyóiratban az egyesületek működését ismertető rövid
tömör s csakis a lényegest felölelő, ellenben minden
lényegtelen mellőző közlemények teljesen tárgyilagosan
adandók, azoknak kritikai megjegyzésekkel való kísé-
rése megengedve nincsen.

3. Küldjön ki a kongresszus az összes hazai tu-
rista-egyesületek képviselőiből (tekintet nélkül arra, vaj-
jon azok a kongresszuson képviselve voltak avagy nem)
egy bizottságot, melynek feladata: alapos tanulmány
tárgyává tenni, miként, mily módozatok és mily hoz-
zájárulás mellett volna lehetséges ezen közös organum
létesítése. A mennyiben ezen alapos megegyezés jönne
létre, egy az összes egyesületek képviselőiből összehi-
vandó értekezlet teendője volna a közös organum meg-
indítására czélzó lépések megtétele.

A csákyai vizesés.

— Nyári kirándulás. —

A millenáris zajban nagyon jól esett egy kis
csendes, idylli pihenés a természet szépséges ölében.
Nyaraltunk! s ez a fővárosi poros, füstös levegőn el-
vékonyodott, vérhiányban és étvágytalanságban élde-
gélő honfitársaink használatára kiadott recipiénk
szerint nemcsak abban áll, hogy jól eszünk, iszunk, für-
dünk, tennyszezünk, hanem főleg abban, hogy itt-ott
fölfedezünk egy egy remek szép vidéket, hol kedves
családok rendeztek be igazi barátságos, vendéglátó há-
zat, a hol hamisítatlan jó kedély, jó bor, jó tej jut ré-
szünkbe többé-kevésbé hamiskás mosolygásu szép
asszonyok és leányok ritka kedves társaságában.

Bőséges igazolást nyert ez az állításunk a nyár
folyamán, midőn programba vettünk egy ilyen
«fölfedezést.» És nekem ugy tetszik, hogy az alsófe-
hérvármegyeiek lelkes turisták tudnának lenni, ha nem
holmi mogorva zsémb-fészkek rendeznék hosszú ké-
szülődéssel és unalmas delibérummal a kiránduláso-
kat, hanem olyan szeretetreméltó hölgyek, a minők
voltak pl. a mi kedves háziasszonyunk és szépséges
leányai. Frissen, könnyen, mulatságosan ment minden
s nem panasztolt senki sem a nap hevére, sem a dö-
czögős utra, mert folytonos vidámság miatt nem ér-
tünk reá észrevenni ilyes csekélyégeket.

Fölfedezésünk célja Nagy-Ényedtől kiindu-
lólag az ugynevezett *Kis-Csákyakő és vizesése*
volt. El lehet menni oda *Diódon* keresztül is,
de kijelentjük, hogy *Benedekről* határozottan kel-
lemesebb a kirándulás sok számos okoknál fogva.
Balra hagyva tehát a Csákyai-kő hatalmas sziklái-
t, szőlőkoszoruzta völgybe érünk, melyet mély árokban
folydogáló patakocska oszt kétfelé. Partjain terül el a
népes község, melynek szorgalmas népe jó módnakör-
vendhet, mit számos kényelmes, szép kőház, csinos
udvartelek stb. igazol. Vasárnap délután lévén, az ün-
nepiesen öltözött publikum templomozás után háza
előtt tartott siestát s diskurálgatott. Alig látták meg
azonban a kocsisort, mindjárt szives készséggel kere-
kedett föl egy csoport férfi és ifju legény, asszony és
kis leány s hűségesen elkísértek egy nagy, régi időből
maradott gyümölcsösig, hol leszálva a kocsikról, sétál-
va haladtunk tovább. A gyümölcsös végén hatalmas
szikla-szálak meredeztek fel óriási piramisokat alkotva,
ragyogva a bucsuzó nap fénylő sugaraitól. A patakoc-
ka partján egy hegyoldalra kuszunk fel, majd egy szik-
la-terraszhoz érünk, hol létrán mászunk. Ott egy szik-
lafal által takarva, mintegy 10 láb magasból omlik
le a vizesés egy medenczéből, hova csak létrával

lehet jutni, de hát a lezuhanó víz egy cseppet sem ijesztette meg a mi bátor hölgyeinket, kik hamarosan elhatározták, hogy ők bizony fürdeni fognak. A mi ezután történt, azt a fürdőzés után nagy meglepetéssel előállott hölgyek elbeszélése után következő példaképpen írjuk le, mert a férfiak s a társaság több hölgy tagja szépen visszavonult s felült egy gyepes szikla dombra, gyönyörködve a hatalmas szikla-kapuk s a hegyről lerohanó juh-nyáj látványában, mit fokozott egy bátor legényke azon produkciójával, hogy a meredek sziklagulára felmászva, a szédítő magasból dobálózott.

A fürdő hölgyek ez alatt felmászta a meredek létrán, s hogy a lezuhanó víz ne sodorja le gyöngé természetüket, egy derék oláh emher keresztül feküdt a szikla nyílásánál s elzárta a vízfolyását. Felmászva, pompás basainera találtak, hol uszkálni kezdtek s azután egy másik oláh segítségével felkuszta egy sima, lejtős sziklafalon, melyen a felső medenczéből foly a víz, hol a finom homokos talaju vízben, a meredeken felnyuló sziklák között kigyönyörködve, a sima lejtős sziklán folyó vízzel szépen leusztatták magukat az első nagy viztartóba. Az oláh ismét keresztül feküdt a zuhatag-

nyílásánál s a fürdőzők lemászva a létrán, nemsokára frissen, vidáman közöttünk termettek.

Eközben eszünkbe jutott, hogy nemcsak a jelenben gyönyörködünk, hanem az ős idők maradványai-ban is. A történet- és régiségbuvárt méltán érdekelheti a csákljai őstelep, mely pár ezer év előtti kor durva készítményeinek töredékeit mutatja fel vastag cserepekben, kőbaltákban, buzogányokban, késekben stb. Mi is néhány 20 filléres árán hamar hozzájuthatunk ilyen tárgyakhoz, melyekből az enyedi Bethlen-kollégium régiséggyűjteményeiben gazdag leletekre találunk. Kár, hogy ezen igen érdekes, gazdag őskori telep teljes rendszerességgel még nem volt feltárva, de hisszük, hogy nemsokára ez is meg fog történni.

A zöldbeli kirándulás elmaradhatlan virággyűjtése és csokorba kötése után jól kipihenve s kigyönyörködve tért vissza társaságunk, megrakodva virággal, cserépdarabokkal s azon elhatározással, hogy ilyen pompás direktió alatt szívesen indul újabb felfedezésekre.

Azok részére, kik ezt a ritka szép helyet meg akarják látogatni, megjegyezzük, hogy Enyedről 3 óra alatt nagyon kényelmesen el lehet jutni, s a ki ezt megteszi, bizony nem fogja megbánni.

Különfélék.

Gr. Béldi Ferenczné levele.

Mult füzetünkben méltattuk gr. *Béldi* Ferenczné érdemeit a néprajzi bál rendezése körül. E méltatásra a nemes grótnó a következő levelet intézte hozzánk:

Fogadják köszönetemet ama magasztosan irt szép cikkért, melylyel becses lapjukban csekély érdemeimért megtisztelni sziveskedtek. Valóban a multról való megemlékezés is örömet szerzett nekem, mely úgy tűnik fel most, mint egy tündér álmom, hol oly békében hazánk és nemzetünk javára egyetértve a néppel működünk.

Fogadják tisztelt uraim, újból is örök hálámát igyekező működésem nagy elismeréséért. Csak azt sajnálom, hogy már éltöm vége felé még sokkal többet nem tehettem az emberiség és általános közjó előmozdítására. Magamat szíves jó indulatukba továbbra is ajánlva, maradok stb.

Gróf Béldi Ferenczné.

Tagjaink kedvezményei.

Egyesületünk választmánya széles körű mozgalmat indított a végett, hogy tagjaink részére minél több kedvezményt nyerjen meg. Különösen a közlekedési vállalatok azok, melyektől a legnagyobb kedvezmény engedélyezését reméli, mert hiszen a turista forgalom emeléséből legfőképen a közlekedési vállalatoknak van haszna.

Külföldön a turista-egyesületek a

kormány és a különböző testületek részéről a legmesszebb menő támogatásban részesülnek. Ezért aztán a külföldi turista-egyesületeknek tiz-husz ezer tagja is van. Nálunk alig tudják felfogni a turistaság nagy nemzetgazdasági hasznát, holott a külföldi és hazai közönség költséze révén egész vidékeknek megélhetési forrása lehet a turistaság.

Nem szününk meg e tekintetben erélyesen folytatni a mozgalmat, mert hisszük, hogy végre-valahára megérti a kormány is, a testületek is, hogy a turista egyesületek nem a maguk hanem a köz javára dolgoznak.

Az első kedvezményt már megkaptuk. *A magyar folyam és tengerhajózási részvénytársaság* engedélyezte, hogy tagjaink a társaság hajóin bármely utirányban és viszonylatban *II. osztályu menetjegy váltása mellett az I. osztályban utazhatnak.*

Tájékozásul megemlítjük, hogy az említett hajózási társaság személyszállító hajói a következő helyeken járnak:

A Dunán: *Budapest-Visegrád, Baja-Apatin, Vukovár-Ujvidék, Zimony-Belgrád-Galacz között;*

A Tiszán: *Szolnok-Szeged között;*

A Száván: *Sabác-Mitrovicza-Bosna-Rácsa között.*

E kedvezményt és a később szerzendő kedvezményeket is, tagjaink 1897. januárius 1-től kezdődőleg élvezhetik, még pedig úgy, ha arczképpel ellátott s az egyesület száraz

bélyegzőjével lebélyegzett tagság jeggyel igazolják személyazonosságukat.

Ennek következtében felkérjük ama tagjainkat, kik e kedvezményeket élvezni akarják, hogy az *1897. évi tagdíj beküldésével visit-arczképküket és az e célra készített külön tagsági jegy kiállítás költségeire 15 krt is beküldeni sziveskedjenek.* A mennyiben a M. Á. V. vonalain is megkapjuk a kedvezményt, ez esetre a választmány külön fog intézkedni.

Megjegyezzük, hogy azok a tagok, kik valamely évről hátralékban vannak, a kedvezményekre nem reflektálhatnak, tehát tisztelettel kérjük a hátralékok beküldését is.

→*←

EGYESÜLETI ÉLET.

A kolozsmegyei osztály közgyűlése.

Népes közgyűlést tartott november 19-én délután a városházán az E. K. E. kolozsvármegyei osztálya. Elnökolt *Szádeczky* Lajos o. elnök, jegyzett *Radnóti* Dezső közp. főtitkár. Jelen voltak a tisztikarból *Mannsberg* Sándor br., *Márki* Sándor dr., *Gámán* József dr., *Hangay* Oktáv alelnökök, *Kolbenheyer* Bertalan o. titkár, *Aszlán* János pénztáros, *Török* Imre dr. o. orvos, *Merza* Gyula közp. főpénztáros s számos tag.

Szádeczky Lajos o. elnök a gyűlést a következő beszéddel nyitja meg:

Tek. Közgyűlés!

Másfél éve, hogy legutóbbi közgyűlésünket tartottuk; mindenki tudja az

okát, hogy, miért késlekedtünk ez-é-
ben. Azért, mert egy félévig minden
jó hazafi szeme, szíve ezredéves ha-
zánk bájos ifju fővárosán, annak is
ezer évben egyszer nyiló, az aloe-nél
is gyönygebb virágán, milleniumi ki-
állításunkon csüggött s ez ünnepies
mézes hónapokat nem akartuk za-
varni a mi hétköznapi munkánk dis-
harmonijával.

A nagy nemzeti munkában olvadt
fel hát a mi tevékenységünk is. Ott
voltunk mi is nemcsak egyenként,
hanem mint «Kárpát-Egyesület» s külön
is, mint annak «Kolozsvármegyei osz-
tálya.»

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület bér-
czes hazánk legszebb tájait feltüntető
aquarell képkiállításának koronáját az
az ethnographiai costume-képkiállítás
tette fel, melyet mult téli néprajzi
bálunk bájos képviselői jelmezes fény-
képeiből állítottunk össze.

Ilyen gárdával (a természet remek
panorámáinak keretében) nem volt
nehéz elnyerni az E. K. E-nek a mil-
lenniumi nagy érmet, a legnagyobb
kitüntetést egyedül az összes turista
egyesületek közt.

Ez a mi legújabb büszkeségünk
egyszersmind mentségünk is, hogy a
letűnt nyár folyamán itthon bizony
keveset turistáskodtunk.

Általában — ha szabad őszinte kri-
tikát mondani magunkról — mi itt
kolozsváriakul sokkal jobb *téli*, mint
nyári turisták vagyunk. Mondhatnám
ugy is, hogy egyesületünk első ne-
hány évében kitűnő *salon-turisták*
tudtunk lenni, de a szabad természet
olén kifejezhető «mozgalmaink» után
megelégedtünk egy gyenge «*kielé-
gítő*» osztállyal.

Ennek okait kutatni s a tanulságo-
kat levonni magunk és egyesületünk
iránti kötelességünk.

Az okok egyik legfőbbike : Kolozs-
vár helyszíni fekvése és közeli környe-
zete. Kopár dombok, igazi mezőségi
jellegű hegy-völgy alakulatok aljában
lakunk, távol az erdőktől, vadregé-
nyes vidékektől.

A közeli nekünk hátat fordító *Hója*
még csak vonz kirándulókat a nagy
közönség köréből is, a szerelmes pá-
rok és életuntak is felkeresik árnyas
berkeit s ennek végső legmagasb
pontja a *Kányafői Messzelítő* olyan
czielpont, mely a turista félnapi igé-
nyeit is teljes mértékben kielégítheti.
De aztán egy nagy hézag következik,
melyet igen kevéssé tölthet ki a vas-
ut vonalán túl emelkedő *Tuzokmál*
szőlő oldal s a felette emelkedő *Csíl-
laghegy*, melyről ugyan gyönyörű ki-
látás nyílik a városra, a Szamos völ-
gyére s az átellenben levő feleki te-
tőre és Bükk erdőre. Az északi olda-
lon még csak a *Városi erdő* és az
egy órányi távolságban fekvő *Lombi*
hegy vonzhatja a turistát; de ezt s a
szomszédos *papfalvi erdőket* eddig-

elé csak vadászturistáink látogatták a
szalonkahuzás idején.

Kedvezőbb turista vidék Kolozsvár
déli és délnyugati környéke. Erre felé
igazi közeli turista kiránduló helyül
kinálkozik a *monostori erdő*, a vad-
regényes *Plecska-völgygyel*, hol a
szakosztályunk által rendbe hozott
kőmedenczével ellátott s hiddal hoz-
záférhetővé tett *Szent János forrás*
mellett s a felette levő plateau lomb-
sátora alatt az ott felállított nagy fe-
nyőasztal körül sok élvezetes és ked-
ves emlékü napot töltöttek eddig is
egyes kiránduló-társaságok.

A ki aztán magasabbra vágyik s
nem retten vissza egy kis hegemá-
szástól, annak fáradságát helyesen
jutalmazza a *Bükk-erdő* s legmagasabb
csucsa a *Peana* (toll 1834 m.), a mely-
ről tiszta időben ellátunk az Andrassy
havasok és Vlegyásza közt a Bihari
hegyekig, látjuk az Erdélyi Érczhegy-
ség csucsait, az *Óreghavast*, a *Szé-
kelykőt*, a *Tordahasadékat*, a mező-
ségi s besztérczei hegyeket, az Isten-
székét s talán a moldvai *Csalhót* s a
máramarosi *Cziblest*. A Peanára ve-
zető utat kékfestékü utjelzőkkel sig-
náltuk, melyek a kirándulókat felve-
zetik e remek kilátó pontra.

Alatta terül el Kolozsvár vidéke
legszebb erdeje, a monostori erdő s
annak keleti része a *Bükk* erdő.

Nem szükséges prófétaság ahoz,
hogy ennek jósoljunk legnagyobb jö-
vőt Kolozsvár vidéke turistasága tör-
ténésében.

Ennek kell előbb-utóbb Kolozsvár
nyaraló vidékévé válnia. Mily üde,
tisztá levegő, mily felséges kilátás,
szép szálás erdő. Onnan nézve a gö-
dörben fekvő Kolozsvárt, ködös, füs-
tös atmospherájával, a sajnálkozás ér-
zete ébred fel bennünk, hogy itt nyo-
morgunk, betegeskedünk ezen a fer-
tőzött talajon, egyedül a Szamos ked-
veért s felébred bennünk a vágy, leg-
alább a nyarat fent tölteni, hol tisz-
tább a lég, csengőbbek a dalok.

De ez a jövő zenéje. Egyelőre csak
mi turisták járjuk a zöld erdőt s ősz-
szel az avart, eljő az idő, hogy min-
denki követni fogja nyomainkat. Ko-
lozsvárnak most még ez a jóformán
egyetlen igazi turista vidéke is — terra
incognita — a legsötétebb Afrika.

Igy körültekintve Kolozsvár közve-
tetlen környékén, nem dicsekedhetünk
bár olyan vidékkel, mint Brassó, Fo-
garas, N.-Szeben vagy a Székelyföld
néhány vadregényes része; de még-
is van vidékünknek elég vonzó és
vadregényes pontja, mely a turistát
csalogathatja és gyönyörködteti.

A távolabbi környék aztán meg iga-
zán remeke egy alkotó természetnek.
A gyalui havasok, a Meleg- és Hideg-
Szamos völgyei, hol vadregényes szik-
lák az osztályunk adta nevek disz-
lenek s az előbbi, hová az oncsászi
csontbarlang, vagy a Vlegyásza alatt
a rekiczeli vizesés (melyeket osztályunk

bejárt egészen Biharfüredig) s másfe-
lől az Andrassy-havasok, a hol immár
turista-lakunk is van gr. Andrassy
Tivadar nagylelkűségéből, alább az
Óreghavas, alatta a géczy vár, a hol
szintén megfordultunk s a szomszéd-
dos tordai vidék, a páratlan világhírű
hasadékkal, Toroczko felett a Szé-
kelykövel, a hova mint vendégek ed-
dig is ellátogattunk : mind oly vadre-
gényes és fonséges vidék, mely a tu-
ristaság kifejlésztésére a legteljesebb
mértékben alkalmas.

Ezek azonban több napot vévén
igénybe, számolnunk kell az akadá-
lyokkal s főképp a megközelítés nehé-
zségeivel, a közlekedés költséges volt-
ával. S ilyen viszonyok között, a mit
eddig tettünk (bejárva Kolozsmegye
területét Tordától egész a Királyhá-
góig), nem épen kicsinylendő ered-
mény, melynek maradandó nyomai
lesznek a munkában levő *Kolozsvár-
megyei Kalauzban*, mint a hogy nyo-
ma van Kolozsvár és vidéke megis-
mertetésének a pár évvel ezelőtt ki-
adott «Kolozsvári Kalauz» által.

Nagyobb föllendülését a turistasá-
nak a havasok felé, a hideg-Szamos
völgyéig építendő közuti vasut által
remélhetjük.

De addig sem csüggedez az én jö-
vőbe vetett reményem, módját látom
a közlekedés akadályai legyőzésének.

Egy uj, gyorsan elterjedt találmány
önként kínálkozik segítő társunk gya-
nánt.

A bicikli, mely oly rohamos hódí-
tást tett a mivelt világban (Kolozs-
várt is) könnyen, gyorsan és olcsón
elröphethet a havasok alá, legyőzi a
tért és időt s ujjabb lendületet van
hivatva adni turistaságunknak.

Passionatus turistáink nagy része
már is biciklista (tisztikarunk tiz em-
beréből 8-an hivi a kerékpározásnak)
s ez rá mutat, hogy mit kell tennünk:
biciklivel combinált kirándulásokat
rendezni s silyeténkép megnyílnak, köny-
nyen hozzáférhetőkké válnak előttünk
a havasok völgyei s megközelíthetők-
ké a hegyek rejtekei

Igy leszünk lassanként serény nyá-
ri turistákká, mihez török eredetű ke-
leti vérünknek a contempláló nyu-
galmat szerető csöndes lüktetése nincs
egészen hozzá szokva, mintha mi is a
török közmondást tartanók, hogy jobb
állni, mint menni, ülni, mint állni, fe-
kenni, mint ülni.

Mint *téli turisták* zajosabb és ha-
tározottabb sikereket, mondhatnám dia-
dalokat mutathatunk föl.

Mióta 1893. márcz. 14. első Kár-
pát Estélyünket megtartottuk, a sa-
lon turistaság hívéül felcsapott váro-
sunk legkedvesebb közönsége s nem
rendezhettünk azóta bált, vagy Kár-
pát-estélyt, mely a közönség élénk
pártfogásának, részvételének ne örven-
dezett volna.

A mult télen is két estélyünk
sikerült szépen, és felolvasásokkal gyö-

nyörködtetve a közönséget s egy bá-lunk a jelmezes néprajzi bál tündér estéje keltett városszerzte és Erdélyben nagy érdeklődést, országsszerzte nagy feltűnést és hatást s jövedelmezett a néprajzi muzeum alapra közel másfél ezer forintot. — Ennek köszönhetjük a női választmány ez évi megalakulását is.

Mindezek ha nem történeti nagy alkotások is, ifju egyesületünk történetében, a kezdet nehézségei között, szerény eszközökkel rendelkezve, nem kicsinylendő eredmények s biztató előjelek a jövő fejlődéséhez.

E visszapillantást osztályunk 4-5 évi működésére azért tartottam szükségesnek, mert nem akarok beszámolás nélkül elbucszni ez osztály vezetésétől, melyhez közpályán működésem annyi kedves emléke fűz s melynek jövőben még inkább virágzását egész lelkemből kívánom.

1893. jan. 25-én ért a megtisztelő kitüntetés, hogy az E.K.E. Kolozs megyei osztálya (még mint nem is tagot) elnökévé választott. Azóta lelkiismeretes buzgalommal, (ha nem is nagy eredménnyel) igyekeztem szolgálni kitűzött nemes czeljainkat. Hála és köszönet annak a lelkes gárdának, mely zászlónk alatt kitartással küzdött, nyugodtan és teljesen rendben, anyagilag is, élhető állapotban adhatom át az elnökséget erősebb kezeknek kívánván, hogy bár csak annyi jóakarattal, de több eredménnyel és sikerrel vezethesse és irányíthassa osztályunk működését.

Ha engem egyéb kötelezettségeim, s túlhalmozott elfoglaltatásom az elnökségtől visszalépésre is kényszerít, mint közlegény ott kívánok harcolni mindig az első sorokban. Vezérekben nincs nálunk hiány, válogathatunk bőven; közlegényekre van nagyobb szükségünk s én ezt a tisztas hivatást ambícióval magamnak.

Azt hiszem, hogy miként a váltógazdaság a természet termő erejét fokozza: az egyesületi életben is a fel-frissítés új lendület ad a dolgok folyamatának. S én erre önként, szívesen nyújtok alkalmat szeretett egyesületünknek, kérve magam számára az obsitot s a közlegényi kitüntetést.

Midőn ismételve köszönetet mondok a 4 éven át tapasztalt jóindulatért, melleg bajtársi szeretetért, ajánlom ügyünket szerető gondjaikba s kérem a biblia szavaival: Uram bocsásd el szolgádat békével!

A közgyűlést ezzel megnyitottnak jelentem ki. (Hosszas éljenzés éstaps!)

Kolbenheyer Bertalan o. titkár jelentést tesz az osztály lefolyt évi működéséről. E szerint a tagok száma 500-ra szaporodott. A kolozs megyei kalauz kiadására az előkészületek folynak. A Kárpát Muzeum ügyében a központ utján a kezdeményező lépések megtétettek. A dobri ni menedékház felépült. A Bánffy-

ház emléktáblával való megjelölése folyamatban van. A Peana-hegy alján levő erdőség megvédésére mozgalom indult stb.

Hangay Oktáv alelnök a titkári jelentést kiegészíti azzal, hogy a nyár folyamán két nagyobb társaságot kalauzolt az anyaállamból ország-részünkbe és hogy a kolozs megyei kalauz adatainak összegyűjtése végett utazásokat tett.

Békéssy Károly dr. a Peana alatti erdőség levágatása ellen indított mozgalomhoz kíván hozzászólani. Kifejti, hogy Kolozsvár körül rendre-rende az összes erdőket levágták. Ez közegészség szempontjából is káros. Kolozsvárnak immár nincs egyetlen kiránduló helye sem. Kéri a közgyűlést, hogy a róm. kath. Statushoz intézendő kéreásban fejtsék ki azt is, hogy idővel a Peana körüli erdőség lesz az, hol nyaralók fognak épülni. Tehát pénzügyi szempontból a Statusra nézve is káros, ha ez a hely letarolhatnák. Javasolja, hogy társadalmi uton is indíttassék ez ügyben mozgalom.

Kuszkó István javasolja, hogy az egyleti tagok által tett kirándulásokról kérdőívekkel az adatok begyűjtsenek és a titkári jelentésben feldolgoztassanak, hogy a külföldi idegenekről, kik ország-részünket meglátogatják, nyilvántartás vezetessék és velük az összeköttetés fentartassék és hogy *Kovács* Jánosnak, ki az idegeneknek hazánkba édesgetésével oly nagy érdemeket szerzett magának, köszönet szavazzassék.

Elnök Török Imre dr. és *Gámán* József dr. hozzászólásai után összegezi a titkári jelentés kapcsán felmerült indítványokat és a közgyűlés határozataiké kimondja, hogy a titkári jelentés örvendetes tudomásul vétetik azzal, hogy jövőre a kirándulásokról és az idegenek forgalmáról nyilvántartás vezetessék és felkéri *Kovács* János tanárt, hogy e tekintetben az adatokat bocsássa az osztály rendelkezésére, egyben neki e téren kifejtett buzgaloméért köszönet szavazzatik. A Peana-erdőség megvédése ügyében a kiküldött bizottság kiszállásáról szóló jelentés a központhoz felterjesztetik és az osztály is mindent elkövet, hogy ez a hely megvédessék.

Kardoss Kálmán a maga és *Török* Imre dr. nevében, mint kiküldött számvizsgálók, jelentést tesz a pénztár megvizsgálásáról. E szerint a pénztárt rendben találták. Az 1896. év mérlege 3677 frt 99 kr bevétel-lel és 1717 frt 84 kr kiadással zárul. Átvitel 1897. évre 1870 frt 65 kr. Javasolja, hogy a pénztárosnak és ellenőrnek a felmentvény megadassék és hogy az egyenlegről 1500 frt a Kárpát-Muzeum javára külön kezeltessek.

Elnök a közgyűlés határozataiképen kimondja, hogy a számvizsgálók jelentése, illetve javaslata elfogadtatik és nekik lelkiismeretes eljárásukért köszönet szavazzatik.

Aszlán János pénztáros előterjeszti az 1897. évi költségvetési előirányzatot. E szerint bevételkép 1270 frt 65 kr, kiadáskép 1090 frt irányoztatik elő. A kiadások közt szerepel a rekiczeli utjavítás 300 frttal; a kalauz kiadása 600 frttal. A költségvetést elfogadják.

Elnök javasolja, hogy a lemondott tisztviselők helyének betöltésére *Ejszaky* Károly elnöklete alatt *Kanyaró* Ferencz és *Radnóti* Dezső tagokból álló jelölő-bizottság küldessék ki. Ezt a közgyűlés elfogadván, mielőtt azonban munkáját végezni félrevonulna, szót kér

Merza Gyula közp. főpénztáros és folytonos éljenzések közt a következő beszédet mondja:

Tisztelt Közgyűlés! A midőn néhez szívvel bár, de mély tisztelettel hajlunk meg azon fontos okok előtt, melyek szeretve tisztelt elnökünket az osztályelnökségtől való visszalépésre indítják, nem tehetem azt a nélkül, hogy rövid pillantást ne vessék osztályunk mozgalmas életének ama négy éves ciklusára, mely első sorban az elnök nevéhez fűződik. (Éljenzés.) Még mindig fülünkben csengenek, sőt mondhatom szívünkbe vésődtek azok a lelkes arany szavak, a melyekkel — mint egy programbeszéddel — elnökségének első közgyűlésén mindnyájunkat oly hévvel fölbuzdított. A turista események egész sora tényekkel is igazolta azután a tervszerű munkálkodást. Az elnök szeretettel méltó és népszerű egyéniségének varázsától fölpezsdült az E. K. E. iránt a rokonszenv és megtört rajta a társadalmi közöny. Valamint künn a szabad természet ölen ő vezette legfőbb és legszebb sikerű turista és történelmi kirándulásainkat, valamint ő volt az első kolozsvári kalauzkönyv létrejöttének egyik legbuzgóbb munkása: ugy ő vetette meg a kedves emlékü Kárpát-Estélyek, a csak minapában lezajlott millenárius jelmezbál és az ezt követő kárpátgyűlési felolvasások által az Osztály erkölcsi és anyagi felvirágozásának és egyuttal a párketen is szolgálható turista érdekeinek a legszilárdabb alapjait.

Künn a vármegye egyik vadregényes pontján sziklákba vésett alkotások, a Kányafőnél, a szt. János-kutnál, a Peánánál jelzőtáblák és egyéb márkírozások hirdetik az Osztály eddigi tevékenységét, benn a város falai között pedig maholnap szintén egy emléktábla leleplezése, s a Kárpát Muzeum közel másfélezer forintnyi pénzalapja tanuskodnak a Szádeczky-éra sikerei mellett. Elnök-

künk minden tette, minden szava a szó teljes értelmében irányító volt; az ő nemes tapintata és bölcs vezetése ugyszólván a társadalom százféle széttagolt elemei közé is betudta lopni a turistaság iránt megnyilatkozó érdeklődést. E halvány visszaemlékezéssel azonban nem dicshimnusz kívántam zengedezni turista-ügyünk egyik oszlopos vezérférfiának, hanem elismeréssel adózva az önnön-magukat dicsérő fényes eredményeknek: annak a hő reménynek szabadjon kifejezést adnom, hogy ha bár elnökünket a reá váró nagyobb mérvű irodalmi elfoglaltság el is vonja az eddig páratlan buzgalommal teljesített elnöki teendőktől, kérjük őt, hogy osztályunk ügyeit illetőleg ezután se tagadja meg tőlünk szives támogatását. Ezek után tehát legmelegebben indítványozom: 1. hogy Szádeczky Lajos dr.-nak érdemeiért a közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetét fejezze ki és 2. őszinte hálája jeléül őt egyhangulag az osztály *tiszteleti elnökévé* válassza meg. Éljen! (Zajos éljenzés és taps.) A közgyűlés az indítványt egyhangulag elfogadja.

Szádeczky Lajos dr. meghatva mond köszönetet a nem várt kitüntetésért és kéri a közgyűlést, hogy csak szerény közkatonának tartsa meg, mert így is lelkesen fog az egyesület ügyeiért küzdeni.

Ezután a gyűlés tiz czprezefüggesztetett, melynek elteltevel Márki Sándor alelnök azt újból megnyitván, felkéri a kandidáló bizottságot, hogy a jelöléseket terjessze elő.

Éjszaky Károly jelenti, hogy a bizottság az ügyrend értelmében elvégezte munkáját és a jelöléseket megtette.

Radnóti Dezső olvassa a jelöléseket. Elnöknek ajánlják Hangay Oktáv tanárt, alelnöknek Fenyőffy Jenő erdőfelügyelőt, titkárnak (miután Kolbenheyer Bertalan szintén lemondott) Versényi György dr. tanárt, jegyzőknek Kuszko Istvánt és Csiky Emánuel, ellenőrnek Sipos Albertet, számvizsgálóknak Kardoss Kálmánt és Bartha Gergelyt; új választmányi tagoknak Bruckner Antal dr., Dávid Lajos (Alsó-Jára), Eisler Mátyás dr., Erdélyi Károly dr., Gálos Kálmán, Fodor János, Kahlé János, Ladits Nándor, Pál Gerő, Széchy Ákos dr., Reményik Lajos, Reödiger Béla dr. (Gyalu) tagokat.

Elnök az ajánlott tagokat megválasztottaknak jelenti ki és ezzel a közgyűlést bezárja.

TURISTASÁG.

Hegymászó vasutak. *Szeszty* László müegyetemi tanársegéd, a ki most tért haza külföldi tanulmányutjából, érdekes felolvasást tartott a Magyar Mérnök és Építész-Egyesület ülésén. A magas hegyi vasutak legújabb fejlődéséről beszélt s azokról a nagy tervekről, melyek mostanában foglalkoztatják a svájci mérnököket. Már a hetvenes évek elején szóba került a merész terv, vasutakat építeni az Alpesek óriásaira, a Montblancra, a Matterhornra és a Jungfraura. E tervek közül eddig csak a Jungfrau-vasut jutott a megvalósulás küszöbére. Ezt a vasutat a jövő év nyarán kezdik építeni. Elektromos fogaskerekű vasut lesz, a pálya hosszúsága összesen 12 kilométer s a vasut ebből 10 kilométert alagutban tesz meg. Hat megállóhelye más és más oldalról nyújt majd betekintést a jégár világába s módot nyújt arra is, hogy kényelmesen le lehessen jutni e hómezőkre. Legmagasabb megállóhelye 4166 méternyire lesz a tenger színe fölött, s miután az Alpesek közt már 2800 méter magasságnál kezdődik az örök hó, a vasut pályájának legnagyobb részét a jégár közt futja be. Az építés ilyen magasságban sok nehézségbe fog ütközni, mert az emberi erő a levegő ritkasága, szárazsága és hidegsége miatt hamar kimerül, ezért lehetőleg villamos gépekkel pótolják az emberi munkát. Az elektromos erőt a hegy patakok vize fogja fejleszteni. Az építési költségeire 10 millió frankot szántak s valószínű, hogy a pálya első részét már a jövő nyár végére elkészítik s rögtön át is adják a forgalomnak. Nehány év múlva az egész építést bevégzik és akkor az örök hó régióinak felséges szépségei feltárulnak azok előtt is, a kiket eddig a hegyi séták veszedelmes volta visszariasztott. Elmondta még az előadó, hogy nálunk is milyen üdvös dolog volna a Fátva valamelyik csucsára eféle vasutat építeni. Igaz ugyan, hogy a *csorbai tóhoz* visz már fogaskerekű, csakhogy ezt még nem lehet magas hegyi va-

sutnak tekinteni. Az előadást a közönség nagy figyelemmel hallgatta végig.

Turistaügy a Lajtán túl. A Bécsben székelő «Oest. Touristen-Club», melynek jelenleg *Szombathy J.*, tehát magyar származású egyén az elnöke, csak az imént tartotta «Touristentag» czimen országos összejövetelét és ime már nov. hó 6-án dr. *Roser* reichsráthi képviselő meleg hangu indítvánnyal hívta fel az osztrák képviselőházban a császári kormányt a turista ügy támogatására. A megokolt javaslat abból indult ki, hogy már a kormánynak is ki kell terjesztenie figyelmét azokra az évről-évre szaporodó turista-balesetekre és szerencsétlenségekre, a melyeknél 1889. óta közel 50 egyén vesztette életét. A szerencsétlenségek megelőzése, illetve csökkentése szempontjából messze menő óvintézkedések megtételét sürgeti. — Azonban mig egyrészt a humanitás sugallta rendszabályokra hívja fel a közfigyelmet, másrészt a turista ügyet olyannak tünteti fel, melylyel egy törvényhozásnak is érdemes, sőt kell is foglalkoznia. Érdekesek ránc nézve is azok a pontozatok, melyeket dr. *Roser* az osztrák kormány figyelmébe ajánlott.

1. A közönség figyelmeztetésére veszélyes pontokon *tilalomtáblák* felállítására.

2. Menedékházak szaporítása.

3. Erős karfákkal ellátott utak létesítése.

4. Csakis szigorú vizsgálatot letett vezetők alkalmazása.

5. Szigorú tilalom kibocsátása azokkal szemben, kik a nyaktörő kirándulásokat és veszélyes hegy-mászásokat vezetők nélkül teszik meg. Különösen utalván az Alpesekben — s itt is főként a Raxalpesen — történt, de még mindig ismétlődő hajmeresztő turista vállalkozásokra: kéri a kormányt, hogy emelje fel szavát és óvó rendszabályokról gondoskodjék. Az indítvány rokonszenvenvel találkozott, s az osztrák kormány megígérte támogatását. Vajjon mikor fog a *turistaügy* minálunk is a magyar törvényhozás színe elé kerülni?

Pedig ez is országos érdekeket képvisel.

FÜRDŐÜGY.

Az erdélyrészi ásványvizek a kiállításán.

A VI. balneologiai kongresszus a magyar orvosoknak, fürdőtulajdonosoknak és a közönségnek igen élénk érdeklődése mellett folyt le.

Az előadások rendjén az előadók egyértelműleg konstatálták ásványviz ügyünk jelentékeny haladását. A haladásról különben meggyőződést szerezhetett mindenki, a ki csak megfordult a kiállítás balneologiai pavillonjában.

A haladás legszembeütőbb az *erdélyrészi ásványvizeknél*, a melyek közül a borszékinek, a bodoki Matild-nak, a sztojckainak, a dombháti Livianak kezelése, felszerelése teljesen kifogástalan, minősége pedig kitűnő. Igen szépen mutatták be magukat a kiállításon az előpataki, kászoni, kovásznai, korondi, kézdipolyáni és borbereki vizek is.

Valamennyi értékes víz a maga nemében; értékes mint gyógyító víz, értékes mint élvezeti víz.

Megbocsáthatatlan könnyelműség, a társadalom együgyűségének a jele, hogy közönséges borvizeket: egy giesshübelit, krondorfít, preblauit sat. hozunk be a helyett, hogy a hazaiakat fogyasztanak. A múlt esztendőben Ausztriának e révén 502,830 frttal adóztunk. Vissza, vizeink kivitele rendén csak 148,729 frtot kaptunk.

Kitűnő piacza lenne az erdélyrészi ásványvizeknek Dánia, Norvégia és Svédország, avagy Olaszország, a hol drága pénzen isszák a szódavizet; ásványvizük nincs.

A kiállításon bemutatott, ott feltűnést keltett és a kongresszuson méltatott erdélyrészi ásványvizeket a következőkben ismertetem a t. olvasó-közönséggel.

A borszéki fürdőtelep központja a »Főkut«. A kik ismerik a »Főkut« vizét, méltan tartják azt a savanyúvizek királyának, mert az csakugyan Európának rangban legelső élvezeti vize. E víz képezi tárgyát annak a virágzó üzletnek, mely azt három és fél millió palaczkban távol keletre egész Konstantinápolyig bevezette.

A borszéki víz teljesen méltó arra, hogy a világpiacon legalább is azt a helyet töltse be, melyet ez idő szerint a sokkal csekélyebb értékű kronthali Apollinaris betölt, a melyből 15 millió palaczkot töltenek egy esztendőben.

Borszék hozzá méltó fényben és

pompában jelent meg a kiállításon. Maga a fürdő művészkézzel festett diorámában, a »Főkut« egy kristálytisztá, forrásban lévő, buzogó vizű kutban volt szemléltetve. A diorámát nézve magunk előtt láttuk a végtelen tenyvesek rengetegeiből kibontakozó Borszéket; érezni véltük a fenyők balzsamos illatát, szintugy hallottuk a csodaszép fenyőligetek öléből előtörő ásványvizek buzogását.

Egy piramison korszakokat láttunk feltüntetve a víz kezelésének történetéből. Látjuk azt az igénytelen szegényes köntöst, melyben a víz legelőször megjelent a piacon. Milyen ellentét! Mellette a diszes öltözet, melyben ma bocsátják az ásványviznek királyát világhódító útjára. A fényes kiállítás, melyben Borszék bemutatkozik, még a király Ő felségének figyelmét is kihívta, érdeklődését megragadta.

A kiállításon — melyen Magyarország csaknem minden számottevő vize képviselve volt — a bodoki Matild víz általános feltűnést keltett diszes kiállítása és kitűnő tulajdonságai által. Bóka Árpád egyetemi tanár a kongresszuson tartott jeles előadásában a legkiválóbb alkalikus vizek sorába helyezi a Matild vizet.

A bodoki Matild víz az elemzés tanúsága szerint a legtisztább, a legértékesebb alkalikus savanyúvizünk. Ható alkotó részei közül natriumbicarbonat- és szénsavtartalma jóval nagyobb mint a hasonló természetű vizeké: a giesshübli-é, krondorf-é, preblau-é, luhi Margit-é. A szénsavban leggazdagabb ásványvizekkel összehasonlítva azokkal diadalmasan kiállta a versenyt. Ritka nagy szabad- és félig kötött szénsavtartalmának s kitűnő kezelésének tulajdonítható, hogy a víz üledéket nem képez, gyógyító célokra használva érvényre jut a víz minden alkotórésze.

Egy kiváló budapesti orvos és balneologus szerint a hurutos bajokban (az emésztő- és légző-szervek hurutjában) páratlan orvosság lesz a Matild-forrás vize. Csodák nem történnek; de sok szenvedés fog meggyógyulni, sok kialvó remény kap majd új lángra általa.

A doboki »Matild-forrás« vize Magyarország sok szára menő ásványvizei között az egyetlen, mely a giesshübli viznek teljes hasonlómása; méltán nevezhetjük ezért e vizet »Erdély Giesshüblijé« nek. A bodoki víz mint üdítő- és asztali víz is kitűnő; kristálycseppjeiben sokan fognak üdülni, gyógyulást keresni, sokan különösen a rossz vizű vidékeken. Az egészségtan az egészségtelen vagy a fertőzésnek könnyen kitett vizek helyébe a föld tiszta kebeléből fakadó, tiszta kezeléssel ásványvizet ajánlja ivóvizül. A kristálytisztá, jó és olcsó

Club Alpino italiano. Az olasz turista egyesület turini osztálya »Guida delle Alpi Occidentali« czimen kalauz könyvet adott ki Bodda és Vaccarone ismert alpinisták szerkesztésében. A graji és pennini havasokat ismertető és 2 kötetre terjedő mű magassági táblázatokkal, körképekkel és mappákkal van kiegészítve. Igen tanulságos és érdekesítő irányban vannak az ugynevezett *keleti Alpések* s az ezek között elterülő völgyek ismertetve. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy Olaszország és Svájc között Aosta-tól a Nagy-Szt.-Bernát-hegyen keresztül Martigny-ig egy 60 k. m. hosszúságú hegyi pályát terveznek. Ugyanis egy angol társaság állott össze, hogy fenntemeltett útirányban ezt a vasuti pályát kiépítse, mely vilányos üzemre berendezve: 3 óra alatt bejárható lesz. Mag. a hegy egy 3000 m.-nyi alaguttal furatik át, s ezáltal a Turin-lausannei és a Turin-brüsszeli vonalak közel 100 km.-el válnak rövidebbé. Az olasz aosta-i völgyből a Wallis svájci kantonba vezetendő új hegyi vasut kiépítésére 40 millió frankot irányoztak elő, s a turisták nagy érdeklődéssel várják e villamos vaspálya megnyitását.

Gózsikló, mint tehervonat. A Tiszolc és Zólyom-Brezói hegyek közt épített hatalmas fogaskerekű vasutat a közforgalomnak átadták. Ez az első fogaskerekű vasut hazánkban, a mely teherszállításra van berendezve és e mellett a személyszállítást is fogja közvetíteni. Kétségtelen, hogy már a jövő nyáron élénk lesz a turista-forgalom ezen a vidéken, mely olyan regényes szépségű, akár Svájc legszebb pontjai. A szakemberek is érdeklődéssel nézhetik meg az új vasutat, melynek mentén két vasút köti össze a gyönyörű völgyeket, még pedig egy 80 meter hosszú a régi erdőköznek nevezett részt, a másik 45 m. hosszú a Furmance és Csertovási völgyeken át vezet. Ha vonalépítési rendszere teljesen beválik, akkor ugyanilyen fogaskerekű vasutal fogják a közel jövőben összekötni Tiszolcot Muránnyal és Poprádot Dobsinával és a jégbarlanggal.

bodoki Matild viz praedestinálva van arra, hogy a rossz vagy megihatatlan ivóvizek pótolója legyen.

A sztójkai vizet uralkodó alkotórészeinek: a konyhasónak, nátrium-bicarbonatnak és a szabad szénsavnak mennyisége a legkiválóbb alkalikus-sós savanyuvizek sorába helyezi. A viz konyhasó- és natrium bicarbonat-tartalmának szerencsés aránya, egyenlő értékűvé teszi azt a világ-hírű seltersi, emsi, gleichenbergi, és luhatschovitzai vizekkel.

A sztójkai viz konyhasó tartalma jóval nagyobb, mint az emsi, gleichenbergi, seltersi, bikszádi és bártfai vizé; nátriumbicarbonat tartalma nagyobb mint az emsié, seltersié. Szén-savtartalma valamennyi vizét felülmulja. A sztójkai vizben körülbelül háromszor annyi a szabadszénsav-tartalom, mint az emsiben, majdnem még egyszer annyi, mint a bikszá-diban és bártfaiban. A sztójkai viz — Bókai egyetemi tanár véleménye szerint — egyike azoknak a kiváló vizeknek, a melyek hivatva vannak arra, hogy a fennebb említett külföldi vizeket a magyarországi piacról lassankint kiszorítsa.

A sztójkai viz mint savanyu viz üdítő italnak is igen kellemes és egészséges; nagy hírét azonban mint gyógyító ital szerezte. A sztójkai viznek különösen gyomorbetegségeken olyan gyógyító ereje van, hogy rövid ideig használva is érezteti jó-tékony hatását. E körülmény ma-gyarázza meg a sztójkai viznek nagy kelendőségét.

A viz ma már úgy van kezelve, hogy a palaczkban töltött viz telje-sen megegyez a forrás üde vizével. Ki ma sztójkai vizzel él, az tényleg azt a kellemes, szénsavgyöngyöktől buzogó, kristálytisza vizet kapja a kereskedésből, mely fenn a havasok világában a Czibles alján, a sztójkai kutból előtör. A sztójkai gyógyfor-rás vizét több ízben vizgálták. Az utolsó és legszigorubb elemzés ered-ménye arról győzte meg az orvos-világot, hogy a viz ereje, ható al-kotó részeinek mennyisége nem hogy csökkent volna, hanem még foko-zódott.

Bókai Árpád dr. egyetemi ta-nár fenebb említett előadásában nagy elismeréssel szólott az E. K. E ke-zelése alatt álló dombháti »Livia-forrás kiállításáról, tulajdonságairól és orvosi értékéről is.

A Livia-forrás vize kitűnő össze-tételű alkalikus sós savanyuviz. Ösz-szetétele a világ-hírű nederseltersi viz hez annyira közel áll, hogy méltán nevezhető »Erdély Seltersé«-nek. Hő-mérsékletétől eltekintve nagyon ha-sonlít az emsi vízhez is.

A dombháti »Livia-forrás« vize Bó kai professzor szerint teljesen feles-legessé teszi az országunkban any-nyira népszerű seltersi vizet. Száza-

dos tapaszlatat igazolja, hogy a légző és emésztő szervek hurutja (légső és tüdőhurut, köhögés, gyomorhurut, étvágytalanság sat.) ellen nincs jobb kellemesebb, hatásosabb orvosság a dombháti »Livia-forrás« vizénél.

Méltóan voltak bemutatva a kiállításon Előpatak és Borberek is. Bókai tanár is nagy elismeréssel emlékezett meg róluk kongresszusi értekezésé-sében. Az előpatataki vizet mindenki ismeri, mint a legkiválóbb vasas vi-zűnket, mint a gyomorbetegségek-nek, a szűkvérűségnek páratlan gyó-gyító szerét. Jól ismerik már — a fő-városban is — a borbereki »Szé-chenyi-forrás« vizét is, a mely a mi-lyen kitűnő tiszta baktériummentes borviz — vérszegénység s más bajok esetében épen olyan kitűnő gyógyító viz is.

Hasztalan kerestük a kiállításon a bájos Tusnád-ot s felséges vizeit, nem találtuk. Épen úgy nélkülöztük Ho-moródot, Bálványos-Füredet, Csicsót, Málnást is.

Hankó Vilmos dr.

KÖNYVESHÁZ.

A szász Kárpát-Egyesület év-könyve.

(*Fahrbuch des Siebenbürgischen Karpathenvereins*, XVI. Jahrgag 1896. Mit II. Abbildungen im Texte und 4 Heliogravuren als Beilage. Ladenpreis 5 Kronen. 1896. Nagy-Szeben.)

Mint rendesen ez évben is tanusa-gos cikkek gazdagítják a n.-szebeni Kárpát-Egyesület évkönyvét. Römer Gyula Borszékéről felkeresett s a tölgyesi szoros festői mészsziirtjei felett a romániai határszélen uralko-dó *Csalhóra* tett kirándulását igen vonzóan írja le. A tölgyesi szorosból *Hanga* román kolostorba érkezve, azok éjjeli sajtáságos isteni tisztele-tét is meglátogatta, mint dr. Ur-mánczy Nándor is tevő, kinek a Csalhóról az *Erdély* 1895. évf. 8—9 füzetében szintén tanuságos cikket olvashattuk. Kora hajnalban utazott Römer az 1908. m. Csalhó tetőre, hol Sturdza Mihály herczeg 1882 ben egy keresztet állított fel és meteorologiai észleleteket kezdett volt. Azonban mind-járt az első éjjel akkor, havazás kö-szöntött be, a hogy sietve a *Duran* zárdába kellett menekülnie. Römer mint jó botanikus a tenyészetet is szakavatottan jellemzi s a Csalhó el-ragadó kilátásáról költői képet rajzol.

Dr. Sieger Róbert a bécsi egyetem orvosi magántanára »Aus dem Süd-karpathen« czim alatt dr. Richard Schuster társaságában az Aldunán le a romániai lapályra s onnan fel a Bucsecsre s a brassói hegyekre a Nagy-Szebenből a Czindrelere (a Pet-rozsénybe tervezett ut félbeszakításá-val) tett kirándulását, majd a dévai várhegyre s Petrozsénybe tett külön kirándulását adja elé úgy a mint a bécsi sectió előtt felolvasta volt.

Dr. Mysz Ede csukási kirándulása-ról s a predeali állomástól Clobucser határórhelyen át a Bucses *Omu* csu.csára s onnan a malajesti menedék-házhoz s vissza a Morár szakadékon át tett útját írja le.

Schuller Gusztáv Kis-Disznódról, a szebeniek kedvencz nyaraló helyéről, annak érdekes románstylü templomá-ról, népéletéről, a házak érdekes fel-iratairól, belső berendezéséről terje-delmes s mondhatjuk mintaszerű le-írást nyújt, szép és találó tényképei vel is emelve a cikk érdekét.

Az egyleti rovatba az 1895. aug. 19-én megtartott XVII. közgyűlésről, az egyleti muzeum alapjairól bő is-mertetést olvashatunk.

Az egylet 5783 frt 79 kr évi jö-vedelem felett rendelkezett s muzeum alapja 7556 frt 37 krt tett. Az egyes fiókok közül N.-Szeben 3 havasi me-nedékház (Bullea, Negoj, Prasbe) gondozott, a »Hohe Rinne« climaticus gyógyítóhelyet rendezte be s 374 tagjával minden irányban szolgálta az egye-sület érdekeit. A brassói fiók fejtett ki nagy tevékenységet téli estélyeivel kirándulásaival. Naszód-Radna már a lelkesedés szalmatüzéről kénytelen panaszkodni. Sokkal elevebb a bécsi osztály, melyben az Erdélyből szár-mazó tisztek, hivatalnokok, kereske-dők 133-an állandó meleg érdeklő-déssel viseltetnek hazájuk iránt s az erdélyi Kárpátokat szóban, írásban népszerűsíteni igyekeznek.

Az egylet 1616 tagot számlál s 1880—1894-ig 53,895 frt 55 krt vett be tagjaitól s 15,728 frt 73 krt áldo-zott évkönyvekre, 17,751 frt 98 krral pedig a fiókegyesületeket s nevezetesen a menedékházakat támogatta. Ezek a számok önmagukban beszélnek s bizo-nyára követésre méltó például szol-gálhatnak nekünk is.

Téglás Gábor.

